

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ Σπουδές Φύλου: Μεθοδολογίες, θεωρίες, πολιτικές

Διπλωματική Εργασία

«Προκλήσεις και βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας από την ποινική
διαμεσολάβηση σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας: Ποιοτική διερεύνηση»

Σύνολο λέξεων, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται η βιβλιογραφία και τα παραρτήματα: 14.966

Δήμητρα Μανιαδή

A.M. 532383

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Κωνσταντίνα Σκλάβου

Ηράκλειο, Ιούνιος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας (Δήμητρας Μανιαδή) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημοσίου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσης του διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο τον χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση σε πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρησης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/ δημιουργού, ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταμόρφωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά, ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς την ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/ δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Προκλήσεις και βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας από την ποινική διαμεσολάβηση σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας: Ποιοτική διερεύνηση»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Κωνσταντίνα Σκλάβου

Επίκουρη Καθηγήτρια στο

Τμήμα Κοινωνικής
Εργασίας του
Πανεπιστημίου Δυτικής
Αττικής

Συν-επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αθηνά Πεγκλίδου

Επίκουρη Καθηγήτρια

Κοινωνικής Ανθρωπολογίας στο
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Ηράκλειο, Ιούνιος 2026

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσοι συνέβαλαν, άμεσα ή έμμεσα, στην πραγματοποίησή της. Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τις συμμετέχουσες της έρευνας, οι οποίες μοιράστηκαν πρόθυμα τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους. Η συμβολή τους υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική για την υλοποίηση της μελέτης. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Κωνσταντίνα Σκλάβου, για την υποστήριξη, τις κατευθύνσεις και την επιστημονική καθοδήγηση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τη συν-επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Αθηνά Πεγκλίδου, που συνέβαλε στις τελικές επισημάνσεις και την αξιολόγηση της διπλωματικής μου εργασίας. Τέλος, ευχαριστώ από καρδιάς την οικογένειά μου και τους αγαπημένους μου ανθρώπους για την αδιάκοπη στήριξη, την υπομονή, την κατανόηση και την ενθάρρυνση που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Η εμπιστοσύνη τους στις δυνατότητές μου αποτέλεσε πολύτιμη πηγή δύναμης και έμπνευσης. Η παρούσα εργασία αφιερώνεται σε όλους/όλες εκείνους/εκείνες που με στήριξαν στην προσπάθεια αυτή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο με σοβαρές συνέπειες για τα άτομα που τη βιώνουν και εξακολουθεί να συνιστά σημαντικό ζήτημα δημόσιας υγείας και κοινωνικής πολιτικής. Στο πλαίσιο της αντιμετώπισής της, η ποινική διαμεσολάβηση εφαρμόζεται στην Ελλάδα ως μία εναλλακτική διαδικασία διαχείρισης συγκεκριμένων υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας, στην οποία οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των βιωματικών εμπειριών των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που εμπλέκονται σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Η έρευνα υιοθέτησε ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση και τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με πέντε γυναίκες επαγγελματίες ψυχικής υγείας που είχαν άμεση εμπειρία συμμετοχής στη συγκεκριμένη διαδικασία.

Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Τα ευρήματα ανέδειξαν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του επαγγελματικού ρόλου, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά τη διαχείριση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Παράλληλα, αναδείχθηκαν ζητήματα που σχετίζονται με τη συνεργασία με άτομα που έχουν ασκήσει βία και με άτομα που έχουν υποστεί βία, τη συναισθηματική επιβάρυνση που συνοδεύει την επαγγελματική τους ενασχόληση, καθώς και τη σημασία της εποπτείας και της διεπιστημονικής συνεργασίας. Επιπλέον, επισημάνθηκαν θεσμικές και οργανωτικές δυσκολίες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Η παρούσα μελέτη συμβάλλει στην κατανόηση των εμπειριών των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της ποινικής διαμεσολάβησης και αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ερευνητικής διερεύνησης του συγκεκριμένου πεδίου στην ελληνική πραγματικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: ενδοοικογενειακή βία, ποινική διαμεσολάβηση, επαγγελματίες ψυχικής υγείας, βιωματικές εμπειρίες, θεματική ανάλυση.

“Challenges and Experiences of Mental Health Professionals in the Context of Criminal Mediation in Domestic Violence Cases: A Qualitative Expansion”

Dimitra Maniadi

ABSTRACT

Domestic violence constitutes a complex social phenomenon with serious consequences for those who experience it and continues to represent a significant issue in public health and social policy. Within the framework of its prevention and management, criminal mediation is implemented in Greece as an alternative procedure for handling specific cases of domestic violence, in which mental health professionals play a crucial role. The aim of the present study was to explore the lived experiences of mental health professionals involved in criminal mediation procedures in cases of domestic violence. A qualitative research approach was adopted, and data were collected through semi-structured interviews with five female professionals who had direct experience of participating in this process. The data were analyzed using thematic analysis.

The findings highlighted the multidimensional nature of the professionals' role, as well as the challenges they encounter when managing domestic violence cases. Furthermore, issues related to working with both perpetrators and victims emerged, alongside the emotional burden associated with their professional involvement and the importance of supervision and interdisciplinary collaboration. In addition, institutional and organizational difficulties affecting the effectiveness of interventions were identified. The present study contributes to a better understanding of the experiences of mental health professionals working within the field of criminal mediation in domestic violence cases and highlights the need for further research on this area within the Greek context.

Keywords: domestic violence, criminal mediation, mental health professionals, lived experiences, thematic analysis.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	v
ABSTRACT	vi
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο πρώτο: Ενδοοικογενειακή Βία: Ορισμός, Μορφές και Νομοθετικό Πλαίσιο ..	3
1.1. Ενδοοικογενειακή βία	3
1.2. Μορφές ενδοοικογενειακής βίας	3
1.2.1. Σωματική βία.....	5
1.2.3. Ψυχολογική βία.....	6
1.2.4. Οικονομική βία	7
1.3. Επιδημιολογικά δεδομένα.....	8
1.4. Παράγοντες κινδύνου	9
1.5. Νομικό πλαίσιο	10
1.6. Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.....	11
Κεφάλαιο Δεύτερο: Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Ποινική Διαμεσολάβηση	13
2.1. Η έννοια της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.....	13
2.3. Θεμελιώδεις αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.....	14
2.4. Κριτικές προσεγγίσεις και περιορισμοί.....	15
2.5. Η ποινική διαμεσολάβηση	16
2.5.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά της ποινικής διαμεσολάβησης	16
2.5.2. Στόχοι της ποινικής διαμεσολάβησης.....	17
2.5.3. Η ποινική διαμεσολάβηση στην ελληνική νομοθεσία.....	17
2.5.4. Προϋποθέσεις εφαρμογής της ποινικής διαμεσολάβησης.....	18
2.6. Η ποινική διαμεσολάβηση στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.....	18
Κεφάλαιο τρίτο: Ερευνητικός σχεδιασμός και μεθοδολογία της έρευνας.....	20
3.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα	20
3.2. Ερευνητικός σχεδιασμός.....	20
3.3. Συμμετέχουσες της έρευνας.....	21
3.4. Μέθοδος συλλογής δεδομένων	21
3.5. Ζητήματα δεοντολογίας.....	22
3.6. Θεματική ανάλυση	23
Κεφάλαιο τέταρτο: Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων.....	25
4.1. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των συμμετεχουσών στην έρευνα	25

4.2.	Προκλήσεις και δυσκολίες κατά την διαχείριση περιστατικών	26
4.3.	Συναισθηματική επιβάρυνση, ψυχολογικές επιπτώσεις και ηθικά διλήμματα....	27
4.3.1.	Συναισθηματικές προκλήσεις και ηθικά διλήμματα	27
4.3.2.	Διαχείριση της συναισθηματικής επιβάρυνσης και υποστηρικτικοί μηχανισμοί	28
4.4.	Προτάσεις βελτίωσης και ανάγκες του πεδίου.....	29
	Κεφάλαιο πέμπτο: Συζήτηση των ευρημάτων.....	32
5.1.	Ο ρόλος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην ποινική διαμεσολάβηση	32
5.2.	Συμπεράσματα-θεωρητικά και ερευνητικά	32
5.3.	Περιορισμοί της έρευνας.....	33
5.4.	Σκέψεις και προβληματισμοί για την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης.	34
5.5.	Συμπεράσματα	35
	Βιβλιογραφικές αναφορές.....	39
	Ξενόγλωσσες	39
	Ελληνόγλωσσες	41
	Παράρτημα Ι: Έντυπο Συγκατάθεσης.....	43
	Παράρτημα ΙΙ: Οδηγός συνέντευξης	44

Εισαγωγή

Η ενδοοικογενειακή βία εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα της σύγχρονης εποχής, παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες σε επίπεδο θεσμικής αναγνώρισης, νομοθετικής προστασίας και επιστημονικής έρευνας (World Health Organization, 2021). Η πολυπλοκότητα του φαινομένου, οι πολλαπλές μορφές με τις οποίες εκδηλώνεται και οι σοβαρές επιπτώσεις που επιφέρει στα άτομα που τη βιώνουν έχουν αναδείξει την ανάγκη ανάπτυξης αποτελεσματικών μηχανισμών πρόληψης, παρέμβασης και υποστήριξης (Garcia-Moreno et al., 2005). Η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση της κοινωνίας γύρω από ζητήματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας έχει οδηγήσει στη διεύρυνση του επιστημονικού ενδιαφέροντος σχετικά με τις διαδικασίες αντιμετώπισής της και τους επαγγελματίες που εμπλέκονται σε αυτές (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014).

Στο πλαίσιο των προσπάθειών αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές προσεγγίσεις παρέμβασης, οι οποίες δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην ποινική αντιμετώπιση των δραστών, αλλά επιχειρούν να ενισχύσουν την πρόληψη της επαναλαμβανόμενης βίας και την ανάληψη ευθύνης για τις βίαιες συμπεριφορές. Στην Ελλάδα, η ποινική διαμεσολάβηση θεσμοθετήθηκε με τον Ν. 3500/2006 ως μία ειδική διαδικασία διαχείρισης περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, εισάγοντας στοιχεία που συνδέονται με τις αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής επανένταξης. Παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον γύρω από τον θεσμό και τη λειτουργία του, η βιβλιογραφία έχει εστιάσει κυρίως στη νομική του διάσταση, ενώ λιγότερη προσοχή έχει δοθεί στις εμπειρίες των επαγγελματιών που συμμετέχουν άμεσα στην εφαρμογή του θεσμού (Νόμος 3500/2006, 2006).

Η εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή επαγγελματιών ψυχικής υγείας, οι οποίοι έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με τις προκλήσεις που συνοδεύουν τη διαχείριση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Παρότι η συμβολή τους θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική, οι εμπειρίες τους παραμένουν σχετικά υποδιερευνημένες στην ελληνική πραγματικότητα. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να φωτίσει αυτή τη διάσταση, διερευνώντας τις βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας που εμπλέκονται σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης.

Εν συνεχεία, η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κύρια κεφάλαια, τα οποία ακολουθούν μια λογική πορεία από τη θεωρητική προσέγγιση του αντικειμένου προς την εμπειρική διερεύνηση του ερευνητικού ζητήματος και, στη συνέχεια, στη συζήτηση και την ερμηνεία των ευρημάτων που προέκυψαν.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας. Ειδικότερα, επιχειρείται η εννοιολογική οριοθέτηση του φαινομένου, παρουσιάζονται οι βασικές μορφές εκδήλωσής του, οι επιπτώσεις του στα άτομα που υφίστανται τη βία, καθώς και οι κοινωνικές και ψυχολογικές διαστάσεις που το συνοδεύουν. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στο ισχύον θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο της αποκαταστατικής δικαιοσύνης και της ποινικής διαμεσολάβησης. Αρχικά παρουσιάζονται οι βασικές αρχές και οι στόχοι της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ενώ στη συνέχεια εξετάζεται ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης, τα χαρακτηριστικά, τα πλεονεκτήματα και οι περιορισμοί του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις σχετικά με την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και στους προβληματισμούς που έχουν διατυπωθεί στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία.

Το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη μεθοδολογία της έρευνας. Παρουσιάζονται ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης, η επιλογή της ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης, τα χαρακτηριστικά των συμμετεχουσών, η διαδικασία συλλογής των δεδομένων μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων, η μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων, καθώς και τα ζητήματα ερευνητικής δεοντολογίας που λήφθηκαν υπόψη κατά την υλοποίηση της έρευνας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν μέσα από τη θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα οργανώνονται σε επιμέρους θεματικές ενότητες, οι οποίες αποτυπώνουν τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις και τους προβληματισμούς των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η συζήτηση των ευρημάτων σε συνάρτηση με τη σχετική βιβλιογραφία, επιχειρείται η ερμηνεία τους υπό το πρίσμα των ερευνητικών ερωτημάτων και διατυπώνονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης. Παράλληλα, παρουσιάζονται οι θεωρητικές και ερευνητικές προεκτάσεις των ευρημάτων, αναπτύσσονται προβληματισμοί σχετικά με την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης και επισημαίνονται πεδία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικής επιστημονικής διερεύνησης.

Κεφάλαιο πρώτο: Ενδοοικογενειακή Βία: Ορισμός, Μορφές και Νομοθετικό Πλαίσιο

1.1. Ενδοοικογενειακή βία

Η ενδοοικογενειακή βία (domestic violence/domestic abuse) αναφέρεται σε ένα μοτίβο κακοποιητικής ή επιβλαβούς συμπεριφοράς που εκδηλώνεται μεταξύ μελών μιας οικογένειας, ή μεταξύ ατόμων που διατηρούν στενή προσωπική σχέση. Μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, ή οικονομική κακοποίηση, καθώς και παραμέληση, οι οποίες ασκούνται εναντίον ενός ατόμου από ένα άλλο μέλος του ίδιου νοικοκυριού, ή από ρομαντικό σύντροφο (United Nations, n.d.). Σύμφωνα με την Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρεία (American Psychological Association, APA), η ενδοοικογενειακή βία περιλαμβάνει οποιαδήποτε πράξη ενός ατόμου που προκαλεί σωματική βλάβη σε ένα ή περισσότερα μέλη της οικογένειάς του. Για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνει την κακοποίηση του ενός συντρόφου από τον άλλον (βία μεταξύ συντρόφων), τη βία κατά των παιδιών από γονέα ή τη βία κατά ηλικιωμένων από νεότερα μέλη της οικογένειας (American Psychological Association, n.d.).

Η ενδοοικογενειακή βία, ωστόσο, δεν αποτελεί απλώς μια μορφή διαπροσωπικής σύγκρουσης ή ένα ιδιωτικό οικογενειακό ζήτημα. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία προσεγγίζεται ως ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο που συνδέεται με έμφυλες σχέσεις εξουσίας, κοινωνικές ανισότητες και πατριαρχικές δομές. Η φεμινιστική θεωρία υποστηρίζει ότι η βία κατά των γυναικών δεν μπορεί να ερμηνευθεί ανεξάρτητα από τις δομικές ανισότητες μεταξύ των φύλων και τις κοινωνικές αντιλήψεις που αναπαράγουν σχέσεις κυριαρχίας. Παράλληλα, η ονομασία και η εννοιολόγηση της βίας αποτελούν κρίσιμες πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες, καθώς επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αντιλαμβάνεται, αντιμετωπίζει και θεσμικά διαχειρίζεται το φαινόμενο (Frazer & Hutchings, 2020).

1.2. Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

Η ενδοοικογενειακή βία έχει μελετηθεί εκτενώς από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η εγκληματολογία και οι επιστήμες υγείας. Η διάκριση των μορφών ενδοοικογενειακής βίας δεν προέκυψε αυθαίρετα, αλλά βασίζεται σε εκτεταμένη εμπειρική έρευνα και σε δεδομένα που συλλέχθηκαν από μελέτες θυμάτων, κλινικές παρατηρήσεις, κοινωνικές έρευνες και στατιστικά στοιχεία οργανισμών που ασχολούνται με την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας (World Health Organization, 2021).

Η επιστημονική μελέτη της ενδοοικογενειακής βίας εξελίχθηκε σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς οι ερευνητές και οι ερευνήτριες άρχισαν να αναγνωρίζουν ότι το φαινόμενο δεν περιορίζεται αποκλειστικά στη σωματική κακοποίηση. Η σύγχρονη βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η βία μεταξύ συντρόφων μπορεί να εκδηλωθεί με ποικίλες μορφές, όπως η ψυχολογική, η σεξουαλική και η οικονομική βία, οι οποίες συχνά συνυπάρχουν και έχουν

σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία και την ευημερία των επιζώντων/επιζωσών. Η διεύρυνση αυτή της επιστημονικής προσέγγισης συνέβαλε στην καλύτερη κατανόηση των μηχανισμών ελέγχου και εξουσίας που αναπτύσσονται μέσα στις κακοποιητικές σχέσεις και ανέδειξε την ανάγκη αντιμετώπισης όλων των μορφών βίας ως σημαντικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (World Health Organization, 2012).

Η αναγνώριση των διαφορετικών μορφών ενδοοικογενειακής βίας προέκυψε κυρίως μέσα από ποιοτικές και ποσοτικές μελέτες που εξέτασαν τις εμπειρίες των επιζώντων/επιζωσών. Μέσα από συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια και επιδημιολογικές έρευνες, οι ερευνητές/-τριες κατέγραψαν ότι αυτά τα άτομα συχνά βιώνουν όχι μόνο σωματική κακοποίηση, αλλά και ψυχολογική πίεση, οικονομικό έλεγχο και σεξουαλικό εξαναγκασμό. Αυτά τα δεδομένα οδήγησαν στην ανάπτυξη ενός πιο ολοκληρωμένου πλαισίου κατανόησης της ενδοοικογενειακής βίας (Heise, 1998).

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην κατανόηση των μορφών ενδοοικογενειακής βίας έχουν διαδραματίσει διεθνείς οργανισμοί που έχουν πραγματοποιήσει εκτεταμένες μελέτες και έχουν συγκεντρώσει συγκριτικά δεδομένα από διαφορετικές χώρες. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Health Organization-WHO), έχει υλοποιήσει μία από τις σημαντικότερες διεθνείς έρευνες σχετικά με τη βία κατά των γυναικών, την WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε σε περισσότερες από δέκα χώρες και βασίστηκε σε συνεντεύξεις χιλιάδων γυναικών, εξετάζοντας τη συχνότητα και τις μορφές βίας που βιώνουν μέσα στις στενές σχέσεις. Τα αποτελέσματα της μελέτης ανέδειξαν ότι η ενδοοικογενειακή βία εμφανίζεται με παρόμοια μοτίβα σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια και περιλαμβάνει συνδυασμούς σωματικής, ψυχολογικής και σεξουαλικής κακοποίησης (World Health Organization, 2005).

Σημαντική συμβολή στις παγκόσμιες προσπάθειες για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών έχει η UN Women, η υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών για την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών. Μέσω προγραμμάτων, συνεργασιών και παρεμβάσεων σε διεθνές επίπεδο, η UN Women υποστηρίζει δράσεις που αποσκοπούν στην πρόληψη της έμφυλης βίας, στην προστασία των επιζωσών και στην ενίσχυση των υπηρεσιών υποστήριξης. Παράλληλα, προωθεί πολιτικές και πρακτικές που συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των γυναικών και στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και θεσμικών παραγόντων που συντηρούν τη βία. Οι δράσεις αυτές παρουσιάζονται μέσα από εκθέσεις και απολογισμούς έργου, οι οποίοι αναδεικνύουν παραδείγματα καλών πρακτικών και τα αποτελέσματα προγραμμάτων που υλοποιούνται σε διάφορες χώρες του κόσμου (UN Women, 2020).

Επιπλέον, η European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) έχει πραγματοποιήσει μία από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές έρευνες για τη βία κατά των γυναικών. Η έρευνα αυτή βασίστηκε σε συνεντεύξεις με περισσότερες από 42.000 γυναίκες σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρείχε σημαντικά δεδομένα

σχετικά με την έκταση και τις μορφές ενδοοικογενειακής βίας, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής και οικονομικής κακοποίησης (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014).

1.2.1. Σωματική βία

Η σωματική βία αποτελεί μία από τις πιο εμφανείς και αναγνωρίσιμες μορφές ενδοοικογενειακής βίας και αναφέρεται σε κάθε πράξη που προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει σωματική βλάβη σε κάποιο άτομο. Η μορφή αυτή κακοποίησης περιλαμβάνει συμπεριφορές όπως το χτύπημα, το σπρώξιμο, το κλότσημα, το πνίξιμο, το τράβηγμα των μαλλιών, καθώς και τη χρήση αντικειμένων ή όπλων, με σκοπό την πρόκληση τραυματισμού (World Health Organization, 2021).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η σωματική βία στις στενές σχέσεις αποτελεί σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας, καθώς επηρεάζει εκατομμύρια ανθρώπους σε παγκόσμιο επίπεδο και έχει σοβαρές συνέπειες τόσο για τη σωματική όσο και για την ψυχική υγεία (World Health Organization, 2021). Οι επιζώσες μπορεί να υποστούν τραυματισμούς διαφορετικής σοβαρότητας, όπως μώλωπες, κατάγματα, εγκαύματα ή ακόμη και απειλητικές για τη ζωή κακώσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η σωματική βία μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε θάνατο.

Η εμφάνιση της σωματικής βίας στο οικογενειακό περιβάλλον δεν μπορεί να ερμηνευθεί αποκλειστικά ως αποτέλεσμα διαπροσωπικών συγκρούσεων. Αντίθετα, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο έμφυλων σχέσεων εξουσίας και κοινωνικών ανισοτήτων, μέσα στο οποίο η χρήση βίας λειτουργεί ως μέσο διατήρησης άνισων σχέσεων και περιορισμού της αυτονομίας του θύματος. Η φεμινιστική προσέγγιση αναδεικνύει ότι ο τρόπος με τον οποίο ορίζεται και ερμηνεύεται η βία επηρεάζει ουσιαστικά τόσο την κοινωνική κατανόηση του φαινομένου όσο και τις πολιτικές που αναπτύσσονται για την πρόληψη και την αντιμετώπισή του (Frazer & Hutchings, 2020). Επιπλέον, έρευνες έχουν δείξει ότι η σωματική βία μπορεί να έχει σημαντικές μακροπρόθεσμες συνέπειες, επηρεάζοντας όχι μόνο τη σωματική υγεία αλλά και την ψυχική ευημερία όσων την έχουν υποστεί. Τα άτομα που έχουν βιώσει σωματική κακοποίηση στο οικογενειακό περιβάλλον παρουσιάζουν αυξημένα επίπεδα άγχους, κατάθλιψης και μετατραυματικού στρες, ενώ συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις κοινωνικές και διαπροσωπικές τους σχέσεις (Heise, 1998).

Παράλληλα, η σωματική βία μέσα στην οικογένεια μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις και στα παιδιά που ζουν σε ένα τέτοιο περιβάλλον, ακόμη και αν δεν αποτελούν άμεσα θύματα της κακοποίησης. Η έκθεση σε βίαιες συμπεριφορές μεταξύ των γονέων μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και να αυξήσει τον κίνδυνο εμφάνισης ψυχολογικών προβλημάτων ή επιθετικής συμπεριφοράς στο μέλλον (World Health Organization, 2021).

1.2.2. Σεξουαλική βία

Η σεξουαλική βία περιλαμβάνει οποιαδήποτε ανεπιθύμητη ή καταναγκαστική σεξουαλική πράξη που εκδηλώνεται μέσα σε στενές προσωπικές σχέσεις, είτε με ρομαντικό σύντροφο είτε με μέλος της οικογένειας. Αυτή η μορφή βίας δεν περιορίζεται σε σωματικές επιθέσεις, αλλά περιλαμβάνει και την πίεση, τον εκφοβισμό, την καταναγκαστική παρακολούθηση ή την εκβιαστική συμπεριφορά με σεξουαλικό περιεχόμενο (World Health Organization, 2021).

Η σεξουαλική βία στο πλαίσιο των στενών σχέσεων αποτελεί ένα σοβαρό και συχνά υποεκτιμημένο πρόβλημα παγκόσμιας κλίμακας. Σύμφωνα με τη μελέτη των Garcia-Moreno και συνεργατών (2005), η σεξουαλική βία περιλαμβάνει οποιαδήποτε πράξη σεξουαλικής φύσης που επιβάλλεται σε ένα άτομο χωρίς τη συναίνεσή του, και μπορεί να εκδηλωθεί τόσο μέσα στο γάμο όσο και σε άλλες συντροφικές σχέσεις. Η έρευνα τους έδειξε ότι σημαντικό ποσοστό γυναικών παγκοσμίως έχει υποστεί σεξουαλική βία από τον σύντροφό της, με σημαντικές συνέπειες για τη σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική υγεία. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν ότι η σεξουαλική κακοποίηση συνδέεται με υψηλότερο κίνδυνο τραυματισμών, ψυχικών διαταραχών όπως κατάθλιψη και άγχος, καθώς και προβλημάτων στην αναπαραγωγική υγεία. Επιπλέον, η μελέτη αναδεικνύει τη σχέση της σεξουαλικής βίας με τις κοινωνικές και πολιτισμικές δομές που ενισχύουν την ανισότητα των φύλων και την πατριαρχική εξουσία, τονίζοντας την ανάγκη για παρεμβάσεις που στοχεύουν τόσο στην πρόληψη όσο και στην υποστήριξη των επιζωσών (Garcia-Moreno et al., 2005).

1.2.3. Ψυχολογική βία

Η ψυχολογική ή συναισθηματική βία αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική μορφή ενδοοικογενειακής κακοποίησης, η οποία συχνά δεν είναι άμεσα ορατή αλλά μπορεί να έχει βαθιές και μακροχρόνιες επιπτώσεις στη ζωή των επιζωσών. Η μορφή αυτή βίας αναφέρεται σε συμπεριφορές που αποσκοπούν στον έλεγχο, την υποτίμηση ή τη συναισθηματική αποδυνάμωση ενός ατόμου μέσα στο πλαίσιο μιας στενής διαπροσωπικής σχέσης (Centers for Disease Control and Prevention, 2024). Σε αντίθεση με τη σωματική κακοποίηση, η ψυχολογική βία εκδηλώνεται κυρίως μέσω λόγων, στάσεων και επαναλαμβανόμενων συμπεριφορών που υπονομεύουν την αυτοεκτίμηση και την αίσθηση ασφάλειας του ατόμου που υπέστη βία.

Η ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να περιλαμβάνει ποικίλες μορφές συμπεριφοράς. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται ο συνεχής εξευτελισμός, οι προσβολές, η υποτίμηση, οι απειλές και η συστηματική κριτική. Επιπλέον, συχνά εμφανίζεται με τη μορφή κοινωνικής απομόνωσης, όπου ο δράστης προσπαθεί να περιορίσει τις επαφές του ατόμου με φίλους, συγγενείς ή άλλες πηγές κοινωνικής υποστήριξης. Μέσα από αυτές τις πρακτικές

δημιουργείται μια σχέση εξάρτησης, στην οποία το πρόσωπο που δέχεται βία αισθάνεται αδύναμο να αντιδράσει ή να απομακρυνθεί από την κακοποιητική σχέση (United Nations, n.d.).

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της ψυχολογικής βίας είναι ότι συχνά εκδηλώνεται με επαναλαμβανόμενο και σταδιακό τρόπο. Στην αρχή της σχέσης, οι συμπεριφορές αυτές μπορεί να εμφανίζονται σε ήπια μορφή, όπως η υπερβολική ζήλια ή ο έλεγχος των δραστηριοτήτων του συντρόφου. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, οι συμπεριφορές αυτές μπορεί να κλιμακωθούν και να μετατραπούν σε πιο έντονες μορφές εκφοβισμού, χειραγώγησης ή συναισθηματικής κακοποίησης. Η διαδικασία αυτή μπορεί να οδηγήσει σταδιακά το άτομο σε κατάσταση φόβου, σύγχυσης και χαμηλής αυτοεκτίμησης (World Health Organization, 2021).

Οι συνέπειες της ψυχολογικής κακοποίησης μπορεί να είναι εξίσου σοβαρές με εκείνες της σωματικής βίας. Η συνεχής έκθεση σε υποτιμητικές ή απειλητικές συμπεριφορές μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την αυτοεικόνα και την ικανότητα του ατόμου να αναπτύσσει υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις. Επιπλέον, η ψυχολογική βία μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις και στο οικογενειακό περιβάλλον συνολικά. Όταν τέτοιες συμπεριφορές εκδηλώνονται συστηματικά μέσα στην οικογένεια, δημιουργούν ένα κλίμα έντασης και ανασφάλειας που επηρεάζει όλα τα μέλη της. Ιδιαίτερα τα παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα, όπου υπάρχει συναισθηματική κακοποίηση είναι πιθανό να παρουσιάσουν δυσκολίες στην κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη (World Health Organization, 2021).

1.2.4. Οικονομική βία

Η οικονομική ή υλική βία, όπως και η ψυχολογική/συναισθηματική βία, δεν αφήνει εμφανή φυσικά σημάδια, ωστόσο επηρεάζει σημαντικά την αυτονομία, την ασφάλεια και την ψυχική υγεία του ατόμου που την δέχεται. Η οικονομική βία αναφέρεται σε συμπεριφορές κατά τις οποίες ένα μέλος της οικογένειας ή ένας/μία σύντροφος ασκεί έλεγχο πάνω στους οικονομικούς πόρους, περιορίζει την πρόσβαση σε χρήματα ή άλλα περιουσιακά στοιχεία, ή παρεμποδίζει την επαγγελματική και εκπαιδευτική ανάπτυξη ενός άλλου ανθρώπου (European Institute for Gender Equality, 2022).

Σύμφωνα με τους Adams et al., η οικονομική κακοποίηση περιλαμβάνει ένα σύνολο στρατηγικών που αποσκοπούν στον έλεγχο της ικανότητας του ατόμου να αποκτά, να χρησιμοποιεί και να διατηρεί οικονομικούς πόρους. Οι πρακτικές αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν την απαγόρευση εργασίας, τον έλεγχο των προσωπικών εισοδημάτων, την παρακράτηση χρημάτων για βασικές ανάγκες, τη δημιουργία χρεών στο όνομα του ή την παρεμπόδιση της πρόσβασής του σε τραπεζικούς λογαριασμούς και άλλους οικονομικούς πόρους. Μέσω αυτών των μηχανισμών, το άτομο αυτό καθίσταται οικονομικά εξαρτημένο από τον/την δράστη, γεγονός που δυσχεραίνει την αποχώρησή του/της από την κακοποιητική σχέση και ενισχύει τη διατήρηση της εξουσίας και του ελέγχου μέσα σε αυτήν. Η οικονομική κακοποίηση συνδέεται με αυξημένα επίπεδα ψυχολογικής δυσφορίας, μειωμένη αυτονομία και

μακροχρόνιες δυσκολίες οικονομικής αποκατάστασης, ακόμη και μετά τη λήξη της κακοποιητικής σχέσης (Adams et al., 2008).

Οι συνέπειες της οικονομικής βίας επηρεάζουν τόσο την ψυχική όσο και τη σωματική υγεία του ατόμου που την βιώνει. Εκτός από το άγχος και την κατάθλιψη που συχνά εκδηλώνονται, η οικονομική βία μπορεί να οδηγήσει σε περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες υγείας, ανεργία, φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό. Επιπλέον, τα παιδιά που μεγαλώνουν σε οικογένειες όπου υπάρχει οικονομικός έλεγχος ή στέρηση πόρων είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν περιορισμένες εκπαιδευτικές και κοινωνικές ευκαιρίες, γεγονός που επηρεάζει την ανάπτυξή τους και τις μελλοντικές τους προοπτικές (European Institute for Gender Equality, 2022).

1.3. Επιδημιολογικά δεδομένα

Σε διεθνές επίπεδο, η ενδοοικογενειακή βία αναγνωρίζεται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως σημαντικό πρόβλημα δημόσιας υγείας, δεδομένου ότι προκαλεί σωματικές, ψυχολογικές, σεξουαλικές και κοινωνικές βλάβες (World Health Organization, 2021). Η βία αυτή δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένο φύλο ή ηλικία, αλλά τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν ότι οι γυναίκες πλήττονται δυσανάλογα, γεγονός που συνδέεται με ιστορικές και πολιτισμικές ανισότητες μεταξύ των φύλων (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014).

Οι επιδημιολογικές μελέτες καταδεικνύουν ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζεται έντονα από γεωγραφικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Health Organization, 2021) εκτιμά ότι η δια βίου επικράτηση της βίας από σύντροφο κυμαίνεται από 20–22% σε χώρες υψηλού εισοδήματος και περιοχές της Ευρώπης, ενώ σε περιοχές όπως η Νότια Ασία, η Υποσαχάρια Αφρική και η Ανατολική Μεσόγειος φτάνει το 31–33%. Αυτές οι διαφοροποιήσεις δεν αποδίδονται μόνο σε οικονομικές ανισότητες, αλλά και σε κοινωνικές δομές, πολιτισμικά στερεότυπα και παραδοσιακές αντιλήψεις για τους ρόλους των φύλων, καθώς και στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών προστασίας των επιζωσών. Η περιορισμένη καταγραφή και η υποαναφορά των περιστατικών καθιστούν επιπλέον δύσκολη την ακριβή εκτίμηση του φαινομένου, καθώς πολλά άτομα αποφεύγουν να καταγγείλουν την κακοποίηση λόγω φόβου, κοινωνικού στιγματισμού ή έλλειψης εμπιστοσύνης στις αρχές (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014).

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ενδοοικογενειακή βία παρουσιάζει σημαντική διασπορά ανάμεσα στα κράτη μέλη, με περίπου 30% των γυναικών να έχουν υποστεί κάποια μορφή σωματικής ή σεξουαλικής βίας κατά τη διάρκεια της ζωής τους (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Τα δεδομένα δείχνουν ότι η πλειονότητα των περιστατικών δεν καταγγέλλεται στις αρμόδιες αρχές, γεγονός που περιορίζει την αξιοπιστία των στατιστικών και τη σχεδίαση αποτελεσματικών πολιτικών πρόληψης και υποστήριξης. Επιπλέον, η βία μέσα στην οικογένεια δεν επηρεάζει μόνο τους ενήλικες· τα παιδιά που εκτίθενται σε ενδοοικογενειακή βία κινδυνεύουν να

αναπτύξουν ψυχολογικές διαταραχές, προβλήματα συμπεριφοράς και δυσκολίες στην κοινωνικοποίηση, ενώ οι ηλικιωμένοι που τους ασκείται βία, συχνά αντιμετωπίζουν επιπλέον απομόνωση και περιορισμένη πρόσβαση σε φροντίδα (World Health Organization., 2021). Η ενδοοικογενειακή βία, επομένως, έχει πολλαπλές συνέπειες που συχνά διαπερνούν γενιές και διατηρούν κύκλους βίας μέσα στην κοινωνία.

Η εξέλιξη της ενδοοικογενειακής βίας με την πάροδο του χρόνου δείχνει ότι η πρόοδος στη μείωση των περιστατικών είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με διεθνείς αναλύσεις, η μείωση των ποσοστών βίας από σύντροφο τα τελευταία είκοσι χρόνια είναι εξαιρετικά μικρή, με ετήσια μείωση περίπου 0,2%, υποδηλώνοντας ότι το φαινόμενο παραμένει σχεδόν σταθερό σε παγκόσμιο επίπεδο (World Health Organization., 2021). Επιπλέον, πρόσφατες κοινωνικές και οικονομικές κρίσεις, όπως η πανδημία COVID-19, φαίνεται ότι αύξησαν τον κίνδυνο ενδοοικογενειακής βίας λόγω της κοινωνικής απομόνωσης, της οικονομικής πίεσης και της αυξημένης έντασης στο οικογενειακό περιβάλλον. Οι περιορισμοί στις μετακινήσεις και η αυξημένη εγγύτητα μεταξύ μελών της οικογένειας οδήγησαν σε μεγαλύτερη συχνότητα περιστατικών και σε δυσκολία πρόσβασης σε υποστηρικτικές δομές, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για ευέλικτα και προσαρμοσμένα συστήματα βοήθειας (UN Women, 2020).

1.4. Παράγοντες κινδύνου

Σε ατομικό επίπεδο, ορισμένα χαρακτηριστικά των ατόμων έχουν συνδεθεί με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης βίαιης συμπεριφοράς μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η νεαρή ηλικία, η χαμηλή εκπαίδευση, οι οικονομικές δυσκολίες, καθώς και η χρήση αλκοόλ ή άλλων ουσιών. Η κατάχρηση αλκοόλ, ειδικότερα, έχει συνδεθεί με αυξημένα επίπεδα επιθετικότητας και μειωμένο έλεγχο της συμπεριφοράς, γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην εμφάνιση βίαιων περιστατικών μέσα στην οικογένεια. Επιπλέον, άτομα που έχουν εκτεθεί σε βία κατά την παιδική τους ηλικία, είτε άμεσα ως δέκτες, είτε έμμεσα ως μάρτυρες, φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμπλακούν σε βίαιες σχέσεις αργότερα στη ζωή τους (World Health Organization, 2013).

Σε διαπροσωπικό επίπεδο, οι σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας μπορούν επίσης να επηρεάσουν την εμφάνιση της ενδοοικογενειακής βίας. Οι συγκρούσεις μεταξύ συντρόφων, η έλλειψη επικοινωνίας και η παρουσία έντονων συναισθηματικών εντάσεων αποτελούν παράγοντες που μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο βίαιων περιστατικών. Παράλληλα, οι ανισότητες ισχύος μέσα στις σχέσεις, όπως η οικονομική εξάρτηση ή ο κοινωνικός έλεγχος του ενός μέλους της οικογένειας από το άλλο, μπορούν να δημιουργήσουν συνθήκες που ευνοούν την εμφάνιση κακοποιητικών συμπεριφορών. Οι δυναμικές αυτές μπορεί να ενισχύονται όταν τα άτομα δεν διαθέτουν επαρκείς δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων ή όταν δεν έχουν πρόσβαση σε υποστηρικτικά κοινωνικά δίκτυα (Heise, 1998).

Πέρα από τους ατομικούς και διαπροσωπικούς παράγοντες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Η ανεργία, η οικονομική ανασφάλεια και οι συνθήκες φτώχειας μπορούν να δημιουργήσουν έντονο άγχος και πίεση στα άτομα, γεγονός που ενδέχεται να επιδεινώσει τις συγκρούσεις μέσα στην οικογένεια. Παρότι οι οικονομικές δυσκολίες δεν οδηγούν απαραίτητα σε βίαιη συμπεριφορά, έχει διαπιστωθεί ότι αποτελούν σημαντικό παράγοντα κινδύνου, ιδιαίτερα όταν συνδυάζονται με άλλους παράγοντες όπως η κοινωνική περιθωριοποίηση ή η έλλειψη υποστηρικτικών δομών (United Nations Office on Drugs and Crime, 2019).

Εξίσου σημαντικοί είναι και οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις γύρω από τη βία και τις σχέσεις μεταξύ των φύλων. Σε ορισμένα κοινωνικά περιβάλλοντα, στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων ή την εξουσία μέσα στην οικογένεια μπορεί να συμβάλουν στη νομιμοποίηση της βίαιης συμπεριφοράς. Όταν η βία θεωρείται αποδεκτός τρόπος επίλυσης συγκρούσεων ή όταν υπάρχει κοινωνική ανοχή απέναντι σε τέτοιες συμπεριφορές, αυξάνεται η πιθανότητα εμφάνισης περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας (Council of Europe, 2011). Για τον λόγο αυτό, οι πολιτικές πρόληψης της βίας συχνά περιλαμβάνουν δράσεις ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης με στόχο την αλλαγή των κοινωνικών αντιλήψεων.

Επιπλέον, η κοινωνική απομόνωση αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα κινδύνου. Τα άτομα που δεν διαθέτουν επαρκή κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης μπορεί να δυσκολεύονται περισσότερο να αναζητήσουν βοήθεια ή να απομακρυνθούν από μια κακοποιητική σχέση. Η έλλειψη πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες ή η περιορισμένη ενημέρωση σχετικά με τις διαθέσιμες μορφές υποστήριξης μπορεί επίσης να συμβάλει στη συνέχιση της βίας (European Institute for Gender Equality, 2021).

1.5. Νομικό πλαίσιο

Σε διεθνές επίπεδο, ένα από τα βασικότερα νομικά εργαλεία για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών αποτελεί η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW), η οποία υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη το 1979. Η σύμβαση αυτή αναγνωρίζει ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί μορφή διάκρισης και παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρόλο που η αρχική διατύπωση της σύμβασης δεν αναφερόταν ρητά στην ενδοοικογενειακή βία, μεταγενέστερες ερμηνευτικές οδηγίες της επιτροπής CEDAW διευκρίνισαν ότι τα κράτη έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη και αντιμετώπιση όλων των μορφών έμφυλης βίας, συμπεριλαμβανομένης της βίας μέσα στην οικογένεια (United Nations, 1979).

Ένα ακόμη σημαντικό διεθνές κείμενο αποτελεί η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών του 1993. Η διακήρυξη αυτή αναγνώρισε επίσημα τη βία κατά των γυναικών ως παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως εμπόδιο στην επίτευξη της ισότητας των φύλων. Επιπλέον, προσδιόρισε ότι η βία

μπορεί να εκδηλωθεί τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό χώρο, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας. Η σημασία της διακήρυξης έγκειται στο ότι κατέστησε σαφές πως τα κράτη έχουν ευθύνη να προστατεύουν τα άτομα από τη βία ακόμη και όταν αυτή συμβαίνει στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας (United Nations, 1993).

Σημαντική συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας έχει και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO). Ο οργανισμός αναγνωρίζει την ενδοοικογενειακή βία ως μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η βία από σύντροφο αποτελεί μία από τις πιο συχνές μορφές βίας που βιώνουν οι γυναίκες παγκοσμίως, με σοβαρές συνέπειες στη σωματική και ψυχική τους υγεία (World Health Organization, 2012).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το σημαντικότερο νομικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Η σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε το 2011 και θεωρείται το πιο ολοκληρωμένο διεθνές νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης βασίζεται σε τέσσερις βασικούς πυλώνες πολιτικής: την πρόληψη της βίας, την προστασία και υποστήριξη των επιζωσών, την ποινική δίωξη των δραστών και την ανάπτυξη ολοκληρωμένων δημόσιων πολιτικών για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Council of Europe, 2011). Ιδιαίτερη σημασία της σύμβασης αποτελεί το γεγονός ότι αναγνωρίζει ρητά την ενδοοικογενειακή βία ως παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και υποχρεώνει τα κράτη να λαμβάνουν συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των ανθρώπων που έχουν δεχτεί ή δέχονται κάποια μορφή βίας. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η δημιουργία εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης, η λειτουργία τηλεφωνικών γραμμών βοήθειας, η παροχή καταφυγίων και η εκπαίδευση επαγγελματιών που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας. Παράλληλα, η σύμβαση προβλέπει την ποινικοποίηση συγκεκριμένων μορφών βίας, όπως η ψυχολογική βία, η καταδίωξη (stalking), η σεξουαλική βία και ο εξαναγκαστικός γάμος (Council of Europe, 2011).

1.6. Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας

Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη προσαρμόζουν τη νομοθεσία τους σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Στην Ελλάδα, το βασικό νομοθετικό πλαίσιο αποτελεί ο Νόμος 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος ποινικοποιεί συγκεκριμένες μορφές κακοποίησης μεταξύ μελών της οικογένειας. Ο νόμος αυτός αναγνωρίζει ότι η βία μπορεί να ασκηθεί όχι μόνο μεταξύ συζύγων αλλά και μεταξύ άλλων μελών της οικογένειας, όπως γονέων και παιδιών. Επιπλέον, προβλέπει ειδικές διαδικασίες προστασίας, όπως περιοριστικά μέτρα, απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή κατοικία και παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης (Ν. 3500/2006). Η ελληνική νομοθεσία ενισχύθηκε περαιτέρω με την κύρωση της

Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης μέσω του Νόμου 4531/2018, με τον οποίο η Ελλάδα δεσμεύτηκε να εφαρμόσει τις διατάξεις της σύμβασης και να αναπτύξει ολοκληρωμένες πολιτικές πρόληψης και προστασίας. Η κύρωση αυτή συνέβαλε στη βελτίωση των μηχανισμών προστασίας των ανθρώπων που βίωσαν βίαιες συμπεριφορές, στην ενίσχυση των δομών υποστήριξης και στη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση της κοινωνίας γύρω από το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας (N. 4531/2018· Council of Europe, 2011).

Πέρα από τις νομικές διαδικασίες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχουν υποστήριξη στα άτομα που βιώνουν ενδοοικογενειακή βία. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν συμβουλευτικά κέντρα, τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης και δομές φιλοξενίας για άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι δομές αυτές αποτελούν βασικό στοιχείο της πολιτικής πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, καθώς παρέχουν άμεση βοήθεια και ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες επιλογές προστασίας (European Commission, 2022).

Τα προγράμματα παρέμβασης για δράστες ενδοοικογενειακής βίας αποτελούν συμπληρωματικό μέτρο των πολιτικών πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας, καθώς στοχεύουν στη μείωση της επαναλαμβανόμενης βίας μέσω της ενίσχυσης της ανάληψης ευθύνης, της τροποποίησης δυσλειτουργικών γνωστικών σχημάτων και της ανάπτυξης μη βίαιων στρατηγικών διαχείρισης των συγκρούσεων. Παρότι τα ερευνητικά ευρήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους δεν είναι πάντοτε ομόφωνα, οι διαθέσιμες ερευνητικές ανασκοπήσεις υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα αυτά είναι πιθανότερο να συμβάλουν στη μείωση της υποτροπής όταν εντάσσονται σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο που περιλαμβάνει αξιολόγηση της επικινδυνότητας, διεπιστημονική συνεργασία και παράλληλη προστασία και υποστήριξη των θυμάτων (Eckhardt et al., 2006).

Τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, έχει αναπτυχθεί ενδιαφέρον και για εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης συγκρούσεων που σχετίζονται με την ενδοοικογενειακή βία. Οι προσεγγίσεις αυτές δίνουν έμφαση όχι μόνο στην τιμωρία του δράστη, αλλά και στην ανάληψη ευθύνης για τη βίαιη συμπεριφορά και στην αποκατάσταση των σχέσεων. Μία από τις πρακτικές που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο αυτό είναι η ποινική διαμεσολάβηση.

Κεφάλαιο Δεύτερο: Αποκαταστατική Δικαιοσύνη και Ποινική Διαμεσολάβηση

2.1. Η έννοια της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη (restorative justice) αποτελεί μια εναλλακτική προσέγγιση στην αντιμετώπιση του εγκλήματος, η οποία μετατοπίζει το ενδιαφέρον από την τιμωρία του δράστη στην αποκατάσταση της βλάβης που προκλήθηκε στα επιζώντα άτομα, στις διαπροσωπικές σχέσεις και στην κοινότητα. Σύμφωνα με τον Zehr, το έγκλημα δεν αντιμετωπίζεται πρωτίστως ως παραβίαση ενός νομικού κανόνα ή ως προσβολή του κράτους, αλλά ως βλάβη που προκαλείται σε ανθρώπους και στις μεταξύ τους σχέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιδιώκει τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων των επιζώντων/επιζωσών, των δράστών και της κοινότητας, με στόχο την αναγνώριση των συνεπειών της πράξης, την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από αυτή και την ανάληψη ευθύνης από τον αυτουργό. Η διαδικασία δίνει έμφαση στον διάλογο, στην ενεργό συμμετοχή και στη συνεργατική αναζήτηση λύσεων, με σκοπό την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποκατάσταση της βλάβης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Παράλληλα, αναγνωρίζει τη σημασία της φωνής των ανθρώπων που έχει προσβληθεί η ακεραιότητά τους, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εκφράσουν τις ανάγκες, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους, ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνει τον δράστη να αναλάβει την ευθύνη των πράξεών του και να συμβάλει ενεργά στην επανόρθωση. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η αποκαταστατική δικαιοσύνη επιδιώκει όχι μόνο την αντιμετώπιση της άμεσης βλάβης, αλλά και την αποκατάσταση των κοινωνικών σχέσεων και την προώθηση μιας πιο ουσιαστικής μορφής δικαιοσύνης για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Zehr, 2003).

Ως εκ τούτου, η βασική φιλοσοφία της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στηρίζεται στην παραδοχή ότι το έγκλημα δεν συνιστά μόνο παραβίαση ενός νομικού κανόνα, αλλά κυρίως πρόκληση βλάβης σε πρόσωπα, σχέσεις και κοινότητες. Ως εκ τούτου, στόχος της διαδικασίας δεν είναι αποκλειστικά η τιμωρία του δράστη, αλλά η αναγνώριση της βλάβης, η ανάληψη ευθύνης και η αποκατάσταση των κοινωνικών σχέσεων που έχουν διαταραχθεί. Η προσέγγιση αυτή μετατοπίζει το ενδιαφέρον από την ερώτηση «ποιος νόμος παραβιάστηκε και ποια ποινή πρέπει να επιβληθεί;» προς το ερώτημα «ποιος υπέστη βλάβη, ποιες είναι οι ανάγκες του και πώς μπορεί να αποκατασταθεί η ζημία που προκλήθηκε;» (Ververopoulou, 2022).

2.2. Η εξέλιξη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Η ανάπτυξη της αποκαταστατικής δικαιοσύνης συνδέεται στενά με την κριτική που ασκήθηκε στις παραδοσιακές μορφές ποινικής δικαιοσύνης. Ο Zehr υποστηρίζει ότι το συμβατικό ποινικό σύστημα επικεντρώνεται κυρίως στην παραβίαση του νόμου και στην επιβολή κυρώσεων, δίνοντας περιορισμένη προσοχή στις ανάγκες των ατόμων που εκτέθηκαν στη βία και στις σχέσεις που έχουν διαταραχθεί από το αδίκημα. Στο πλαίσιο αυτό, τα άτομα

αυτά συχνά παραμένουν στο περιθώριο της διαδικασίας, χωρίς ουσιαστικές δυνατότητες συμμετοχής στην αντιμετώπιση των συνεπειών του εγκλήματος (Zehr, 2003). Παράλληλα, οι Umbreit et al. επισημαίνουν ότι οι αποκαταστατικές πρακτικές αναπτύχθηκαν ως απάντηση στην ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής των εμπλεκόμενων μερών στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης. Μέσα από τον διάλογο, την αναγνώριση της βλάβης και την αναζήτηση κοινά αποδεκτών λύσεων, επιδιώκεται η αποκατάσταση των συνεπειών του εγκλήματος, η ενίσχυση της υπευθυνότητας των αυτουργών και η ουσιαστικότερη ικανοποίηση των αναγκών των επιζωσών (Umbreit et al., 2001).

2.3. Θεμελιώδεις αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης

Σύμφωνα με τη σύγχρονη βιβλιογραφία, η αποκαταστατική δικαιοσύνη στηρίζεται σε βασικές αρχές που διαφοροποιούνται από τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί απονομής δικαιοσύνης. Οι Drost et al. υποστηρίζουν ότι κεντρικό στοιχείο της αποκαταστατικής προσέγγισης αποτελεί η αποκατάσταση της βλάβης που έχει προκληθεί σε κάποιο άτομο, δίνοντας έμφαση στις ανάγκες και τα δικαιώματά του. Παράλληλα, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην ανάληψη ευθύνης από τον δράστη, ο οποίος καλείται να αναγνωρίσει ότι οι πράξεις του είχαν σοβαρό αντίκτυπο στην ζωή ενός άλλου ανθρώπου και να συμμετάσχει ενεργά στη διαδικασία επανόρθωσης (Drost et al., 2015). Από την πλευρά της, η Artinopoulou, επισημαίνει ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη αναγνωρίζει τον σημαντικό ρόλο της κοινότητας στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Η κοινότητα θεωρείται μέρος του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο εκδηλώνεται η παραβατική συμπεριφορά και, ταυτόχρονα, σημαντικός παράγοντας στην προσπάθεια αποκατάστασης των διαταραγμένων κοινωνικών σχέσεων. Υπό αυτή την οπτική, το έγκλημα αντιμετωπίζεται ως κοινωνική και διαπροσωπική βλάβη που επηρεάζει πολλαπλά επίπεδα των ανθρώπινων σχέσεων (Artinopoulou, 2020).

Μία από τις πιο γνωστές εφαρμογές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ του ατόμου που ασκεί βίαιες πράξεις και του ατόμου που τις δέχεται (victim-offender mediation). Η διαδικασία αυτή παρέχει τη δυνατότητα στα εμπλεκόμενα μέρη να συμμετάσχουν σε έναν δομημένο διάλογο με τη βοήθεια ενός ουδέτερου τρίτου προσώπου. Στο πλαίσιο αυτό, το άτομο που εκτέθηκε σε βίαιες συμπεριφορές μπορεί να εκφράσει τις ανάγκες, τα συναισθήματα και τις συνέπειες που είχε η εγκληματική πράξη στη ζωή του, ενώ ο δράστης έχει τη δυνατότητα να αναγνωρίσει τη βλάβη που προκάλεσε και να αναλάβει ενεργό ρόλο στην αποκατάστασή της. Η διαδικασία αποσκοπεί όχι μόνο στην επίτευξη μιας συμφωνίας αλλά και στη δημιουργία συνθηκών κατανόησης, υπευθυνότητας και αποκατάστασης των διαπροσωπικών σχέσεων (Jonas et al., 2022).

Η διεθνής βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι οι αποκαταστατικές πρακτικές μπορούν να έχουν θετικές επιδράσεις τόσο για τα άτομα που δέχτηκαν βία όσο και για τους δράστες. Ειδικότερα, πολλά άτομα αναφέρουν υψηλότερα

επίπεδα ικανοποίησης από τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης σε σύγκριση με τα παραδοσιακά ποινικά συστήματα, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να ακουστούν, να θέσουν ερωτήματα και να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, οι δράστες φαίνεται να αναπτύσσουν ενσυναίσθηση, να αναλαμβάνουν ευθύνη και να αποκτούν ισχυρότερα κίνητρα για αποφυγή μελλοντικής παραβατικής συμπεριφοράς (Jonas et al., 2022).

2.4. Κριτικές προσεγγίσεις και περιορισμοί

Παρά τα σημαντικά οφέλη που αποδίδονται στην αποκαταστατική δικαιοσύνη, η εφαρμογή της δεν είναι απαλλαγμένη από προκλήσεις και αντικείμενο έντονου επιστημονικού διαλόγου. Η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το είδος του αδικήματος, τα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων προσώπων, καθώς και το κοινωνικό και θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εφαρμόζεται. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις σχετικά με το κατά πόσο οι αποκαταστατικές πρακτικές μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς στις ανάγκες προστασίας των ατόμων. Οι Ptacek και Frederick επισημαίνουν ότι ένα από τα βασικότερα ζητήματα αφορά τις σχέσεις εξουσίας που συχνά χαρακτηρίζουν τις κακοποιητικές σχέσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, η ανισορροπία δύναμης μεταξύ του ατόμου που υπέστη κάποια βίαια συμπεριφορά και του δράστη ενδέχεται να επηρεάσει τη διαδικασία διαλόγου και να περιορίσει την ελεύθερη έκφραση. Για τον λόγο αυτό, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η εφαρμογή αποκαταστατικών πρακτικών απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και προσεκτική αξιολόγηση των συνθηκών κάθε περίπτωσης (Ptacek και Frederick, 2008). Παράλληλα, οι Drost et al. τονίζουν ότι η συμμετοχή των επιζωσών σε διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης ενδέχεται να συνοδεύεται από τον κίνδυνο επαναθυματοποίησης, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχουν επαρκείς μηχανισμοί υποστήριξης και προστασίας. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, η ασφάλεια αυτών των ανθρώπων, η εθελοντική συμμετοχή τους και η δυνατότητα αποχώρησης από τη διαδικασία οποιαδήποτε στιγμή αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την ηθικά και πρακτικά ορθή εφαρμογή των αποκαταστατικών πρακτικών (Drost et al., 2015). Ακόμη, η Artinopoulou υποστηρίζει ότι η αποκαταστατική δικαιοσύνη μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο αντιμετώπισης ορισμένων μορφών εγκληματικότητας, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζεται μέσα σε ένα σαφές θεσμικό πλαίσιο και συνοδεύεται από κατάλληλες δικλείδες προστασίας. Η συγγραφέας επισημαίνει ότι η επιτυχία των αποκαταστατικών διαδικασιών δεν εξαρτάται μόνο από τη συμμετοχή των εμπλεκόμενων μερών, αλλά και από την ύπαρξη εκπαιδευμένων επαγγελματιών, τη συνεργασία των αρμόδιων φορέων και τη συνεχή αξιολόγηση των πιθανών κινδύνων. Επομένως, η εφαρμογή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας παραμένει ένα σύνθετο ζήτημα, το οποίο απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό, εξειδικευμένη γνώση και διαρκή μέριμνα για την προστασία των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των εμπλεκόμενων ατόμων (Artinopoulou, 2020).

Οι προβληματισμοί αυτοί αποκτούν ιδιαίτερη σημασία για την παρούσα έρευνα, καθώς οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας που συμμετέχουν σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης καλούνται να διαχειριστούν σύνθετα ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία των επιζωσών, την αξιολόγηση της επικινδυνότητας, τις έμφυλες ανισότητες και τα ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Η κατανόηση της θεωρίας και των βασικών αρχών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης αποτελεί συνεπώς αναγκαία προϋπόθεση για την ερμηνεία των εμπειριών και των προκλήσεων που περιγράφουν οι συμμετέχουσες στην παρούσα ποιοτική έρευνα.

2.5. Η ποινική διαμεσολάβηση

2.5.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά της ποινικής διαμεσολάβησης

Η ποινική διαμεσολάβηση αποτελεί μία εξειδικευμένη διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης, η οποία επιδιώκει τη διαχείριση των συνεπειών μιας αξιόποινης πράξης μέσω της επικοινωνίας μεταξύ του θύματος και του/της δράστη. Σύμφωνα με τον Zehr, η αντιμετώπιση του εγκλήματος δεν περιορίζεται στην επιβολή μιας ποινικής κύρωσης, αλλά προϋποθέτει την αναγνώριση της βλάβης που έχει προκληθεί και την ενεργό συμμετοχή των εμπλεκόμενων στην προσπάθεια αποκατάστασής της (Zehr, 2003). Η διαδικασία αυτή βασίζεται στην παραδοχή ότι η αντιμετώπιση του εγκλήματος μπορεί να περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή των άμεσα εμπλεκόμενων προσώπων στην αναζήτηση τρόπων επανόρθωσης της βλάβης που προκλήθηκε. Η προσέγγιση αυτή αντανακλά τις βασικές αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με τις οποίες η επίλυση των συνεπειών του εγκλήματος επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα μέσω του διαλόγου, της συμμετοχής και της συνεργασίας των εμπλεκόμενων μερών (Umbreit et al., 2004).

Η ποινική διαμεσολάβηση χαρακτηρίζεται από ορισμένα βασικά στοιχεία που τη διαφοροποιούν από τις παραδοσιακές διαδικασίες απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της είναι ο εθελοντικός χαρακτήρας της συμμετοχής, καθώς τόσο το άτομο που υπέστη βία όσο και ο δράστης συμμετέχουν στη διαδικασία μόνο εφόσον το επιθυμούν και έχουν ενημερωθεί πλήρως για το περιεχόμενο και τους στόχους της (Umbreit et al., 2004). Επιπλέον, η διαδικασία διεξάγεται με τη συνδρομή ενός ουδέτερου και αμερόληπτου διαμεσολαβητή, ο/η οποίος/-α διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των μερών χωρίς να επιβάλλει αποφάσεις ή λύσεις. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται επίσης στην εμπιστευτικότητα της διαδικασίας, ώστε να διασφαλίζεται η ελεύθερη έκφραση των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών και η ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης. Παράλληλα, η ποινική διαμεσολάβηση εδράζεται στις βασικές αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών στη διαδικασία επίλυσης της σύγκρουσης. Σκοπός της δεν είναι μόνο η αντιμετώπιση της παράνομης πράξης, αλλά κυρίως η αναγνώριση της βλάβης που προκλήθηκε, η διερεύνηση των αναγκών και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν και η αναζήτηση κοινά αποδεκτών

τρόπων επανόρθωσης. Παράλληλα, ενθαρρύνεται η ανάληψη ενεργού ευθύνης από τον δράστη, ενώ παρέχεται στα άτομα που επηρεάστηκαν από την εγκληματική πράξη η δυνατότητα να συμμετέχουν ουσιαστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την αποκατάσταση της βλάβης. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει, όπου οι συνθήκες το επιτρέπουν, την αποκατάσταση των διαπροσωπικών σχέσεων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, χωρίς να προϋποθέτει απαραίτητα τη συγχώρεση ή τη συμφιλίωση μεταξύ των εμπλεκομένων (Pavlastic et al., 2022).

2.5.2. Στόχοι της ποινικής διαμεσολάβησης

Η ποινική διαμεσολάβηση επιδιώκει την επίτευξη πολλαπλών στόχων που αφορούν τόσο τα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη όσο και την ευρύτερη κοινωνία. Ένας από τους βασικότερους στόχους της είναι η αποκατάσταση της βλάβης που προκλήθηκε από την αξιόποινη πράξη, μέσω της αναγνώρισης των αναγκών του/της επιζώντα/επιζώσας και της αναζήτησης κατάλληλων μορφών επανόρθωσης. Παράλληλα, η διαδικασία αποσκοπεί στην ενίσχυση της υπευθυνότητας του δράστη, ενθαρρύνοντάς τον να αναγνωρίσει την σοβαρότητα των πράξεών του και να αναλάβει ενεργό ρόλο στην αντιμετώπισή της ζημιάς που προκάλεσε. Η ανάληψη ευθύνης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική αποκατάσταση των συνεπειών του εγκλήματος και τη διαμόρφωση συνθηκών που ευνοούν την προσωπική αλλαγή του δράστη (Zehr, 2003). Επιπλέον, η ποινική διαμεσολάβηση παρέχει τη δυνατότητα στα άτομα που εκτέθηκαν σε βίαιες εικόνες και βιώματα να εκφράσουν τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τις ανάγκες τους. Παράλληλα, η διαμεσολάβηση επιδιώκει τη βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκομένων μερών και τη μείωση των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να προκαλέσει η σύγκρουση στις διαπροσωπικές και κοινωνικές σχέσεις (Herman, 2005). Τέλος, ένας ευρύτερος στόχος της ποινικής διαμεσολάβησης είναι η πρόληψη της επανάληψης της παραβατικής συμπεριφοράς και η προώθηση της κοινωνικής επανένταξης του δράστη. Η διεθνής βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι η συμμετοχή σε αποκαταστατικές διαδικασίες μπορεί να ενισχύσει την το αίσθημα ενοχής για τη βλάβη που προκλήθηκε και την πρόθεση αποχής από μελλοντικές παραβατικές συμπεριφορές (Jonas et al., 2022).

2.5.3. Η ποινική διαμεσολάβηση στην ελληνική νομοθεσία

Η ποινική διαμεσολάβηση εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, αποτελώντας μία ειδική διαδικασία που εφαρμόζεται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις σε ορισμένες κατηγορίες αδικημάτων. Η εισαγωγή του θεσμού συνδέθηκε με τη διεθνή τάση ενίσχυσης των αποκαταστατικών πρακτικών και της αναζήτησης εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης των συνεπειών του εγκλήματος, χωρίς να παραγνωρίζεται η ανάγκη προστασίας των θυμάτων. Ο νομοθέτης επιχείρησε να συνδυάσει στοιχεία της αποκαταστατικής δικαιοσύνης με τις απαιτήσεις του ποινικού συστήματος, παρέχοντας τη δυνατότητα επίλυσης ορισμένων υποθέσεων μέσω διαδικασιών που δίνουν έμφαση στην ανάληψη ευθύνης και στην αποτροπή

νέων περιστατικών βίας (Ν. 3500/2006). Στο πλαίσιο του Ν. 3500/2006, η ποινική διαμεσολάβηση δεν λειτουργεί ως ιδιωτική συμφωνία μεταξύ θύματος και δράστη, αλλά ως θεσμοθετημένη διαδικασία που πραγματοποιείται υπό την εποπτεία των αρμόδιων δικαστικών αρχών. Βασική επιδίωξη του θεσμού είναι η αποδοχή της ευθύνης από τον αυτουργό και η δέσμευσή του σε συγκεκριμένες υποχρεώσεις που αποσκοπούν στην πρόληψη της επανάληψης της βίαιης συμπεριφοράς. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η παύση των πράξεων βίας, η παρακολούθηση συμβουλευτικών ή θεραπευτικών προγραμμάτων και η συμμόρφωση με όρους που θέτουν οι αρμόδιες αρχές (Ν. 3500/2006).

2.5.4. Προϋποθέσεις εφαρμογής της ποινικής διαμεσολάβησης

Η εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης προϋποθέτει την πλήρωση συγκεκριμένων όρων που προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η υπαγωγή της υπόθεσης στις περιπτώσεις για τις οποίες ο νόμος επιτρέπει την προσφυγή στη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Παράλληλα, απαιτείται η αποδοχή της διαδικασίας από τον την δράστη και η ανάληψη ευθύνης για την πράξη που του αποδίδεται, στοιχείο που θεωρείται απαραίτητο για την επίτευξη των στόχων της αποκαταστατικής παρέμβασης (Ν. 3500/2006). Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί επίσης η αξιολόγηση της καταλληλότητας της κάθε υπόθεσης για διαμεσολάβηση. Στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στην ασφάλεια του/της επιζώντα/επιζώσας, στην ύπαρξη ή μη κινδύνου επανάληψης της βίας και στη δυνατότητα ουσιαστικής συμμετοχής του ατόμου που δέχτηκε βία χωρίς φόβο ή πίεση. Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η εφαρμογή αποκαταστατικών πρακτικών σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας απαιτεί προσεκτική αξιολόγηση των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των μερών και τη λήψη κατάλληλων μέτρων προστασίας όσων κρίνεται σημαντικό (Drost et al., 2015). Τέλος, η επιτυχής ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης συνδέεται με την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει ο δράστης στο πλαίσιο της διαδικασίας. Η συμμόρφωση με τους όρους που τίθενται από τις αρμόδιες αρχές, καθώς και η συμμετοχή σε συμβουλευτικές ή θεραπευτικές παρεμβάσεις όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, αποτελούν βασικά στοιχεία για την επίτευξη των σκοπών του θεσμού και την πρόληψη νέων περιστατικών βίας (Ν. 3500/2006).

2.6. Η ποινική διαμεσολάβηση στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας

Η εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί ένα ιδιαίτερο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης, καθώς καλείται να ισορροπήσει μεταξύ της ανάγκης προστασίας των θυμάτων και της επιδίωξης αποκατάστασης των συνεπειών της βίας. Σε αντίθεση με άλλες μορφές εγκληματικότητας, τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας αναπτύσσονται συνήθως μέσα σε σχέσεις μακροχρόνιας συναισθηματικής, οικονομικής ή κοινωνικής αλληλεξάρτησης, γεγονός που καθιστά την εφαρμογή αποκαταστατικών διαδικασιών ιδιαίτερα σύνθετη. Για τον λόγο αυτό, η ελληνική νομοθεσία προβλέπει ειδικές προϋποθέσεις και διαδικαστικές εγγυήσεις για την

υπαγωγή μιας υπόθεσης στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης (Ν. 3500/2006, άρθρα 11–13). Παρά τις δυνατότητες που προσφέρει η ποινική διαμεσολάβηση, η εφαρμογή της στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας προϋποθέτει ιδιαίτερη προσοχή ως προς την αξιολόγηση των συνθηκών κάθε περίπτωσης. Η ύπαρξη προηγούμενων περιστατικών βίας, η ένταση της κακοποιητικής συμπεριφοράς, καθώς και οι πιθανές σχέσεις εξάρτησης μεταξύ θύματος και δράστη αποτελούν παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πριν από την έναρξη της διαδικασίας. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την επαρκή εκπαίδευση των επαγγελματιών που συμμετέχουν στη διαδικασία και από την ύπαρξη μηχανισμών παρακολούθησης της συμμόρφωσης του δράστη με τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει. Η χρήση αποκαταστατικών πρακτικών σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα μόνο όταν συνοδεύεται από συνεχή αξιολόγηση των πιθανών κινδύνων (Drost et al., 2015).

Κεφάλαιο τρίτο: Ερευνητικός σχεδιασμός και μεθοδολογία της έρευνας

3.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Όπως αναδείχθηκε στο θεωρητικό μέρος, η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο που προκαλεί σοβαρές συνέπειες τόσο στα εμπλεκόμενα άτομα, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η ποινική διαμεσολάβηση συνιστά έναν θεσμό που επιδιώκει αφενός την προστασία των επιζωσών, και αφετέρου αναγνώριση ευθύνης από τα άτομα που παραπέμπονται στην ποινική διαμεσολάβηση και την τροποποίηση των βίαιων προτύπων συμπεριφοράς. Ωστόσο, η εφαρμογή της στην πράξη συνοδεύεται από σημαντικές προκλήσεις και προβληματισμούς, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπου οι σχέσεις εξουσίας, η συναισθηματική εμπλοκή και η επαναληπτικότητα της βίας καθιστούν τη διαχείριση των περιστατικών ιδιαίτερα απαιτητική. Επομένως, κεντρικός σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας βιώνουν και νοηματοδοτούν την επαγγελματική τους εμπλοκή σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Ειδικότερα, η μελέτη επιδιώκει να αναδείξει τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις και τα βιώματα των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αναφορικά με τη συμμετοχή τους σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης, δίνοντας έμφαση στις προκλήσεις, στα συναισθήματα και στους προβληματισμούς που αναδύονται κατά τη διαχείριση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

Με βάση τον σκοπό της έρευνας διαμορφώθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Πώς βιώνουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας τη συμμετοχή τους σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας;
- 2) Ποιες προκλήσεις και δυσκολίες αντιμετωπίζουν κατά τη διαχείριση των συγκεκριμένων περιστατικών;
- 3) Ποια συναισθήματα και προβληματισμοί αναδύονται μέσα από την επαγγελματική τους εμπλοκή στη διαδικασία;
- 4) Πώς αντιλαμβάνονται τον ρόλο και τη συμβολή τους στην εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης;
- 5) Ποιες ανάγκες υποστήριξης των επαγγελματιών ή βελτίωσης της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης αναγνωρίζουν οι συμμετέχοντες;

3.2. Ερευνητικός σχεδιασμός

Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, καθώς σκοπός της δεν είναι η μέτρηση της συχνότητας ή της έντασης ενός φαινομένου, αλλά η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν την εμπειρία της συμμετοχής τους σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Σύμφωνα με τους Brinkmann και Kvale, η ποιοτική συνέντευξη

αποσκοπεί στην κατανόηση του κόσμου από τη σκοπιά των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών και στην ανάδειξη του νοήματος που αποδίδουν στις εμπειρίες τους. Παράλληλα, η ποιοτική έρευνα επιτρέπει τη διερεύνηση κοινωνικών φαινομένων μέσα στο φυσικό τους πλαίσιο, δίνοντας έμφαση στα βιώματα, τις αλληλεπιδράσεις και τις αφηγήσεις των ατόμων (Brinkmann και Kvale, 2019). Στην συγκεκριμένη έρευνα, το ενδιαφέρον εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας βιώνουν, αντιλαμβάνονται και νοηματοδοτούν τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης, στοιχεία τα οποία μπορούν να αναδειχθούν αποτελεσματικότερα μέσα από μια ποιοτική ερευνητική διαδικασία. Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η διαδικασία συλλογής των ερευνητικών δεδομένων και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση της έρευνας.

3.3. Συμμετέχουσες της έρευνας

Στο παρούσα έρευνα συμμετείχαν πέντε γυναίκες ηλικίας 20 έως 30 ετών, οι οποίες είχαν εμπλοκή σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Μεταξύ των συμμετεχουσών ήταν μία απόφοιτη Ψυχολογίας, η οποία προσέφερε εθελοντικά τις υπηρεσίες της στον φορέα, δύο προπτυχιακές φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (ΕΛΜΕΠΑ), καθώς και δύο κοινωνικές λειτουργοί που απασχολούνταν στον ίδιο φορέα με σύμβαση εργασίας. Η επιλογή των συμμετεχουσών πραγματοποιήθηκε μέσω της μεθόδου της σκόπιμης δειγματοληψίας (purposive sampling). Σύμφωνα με τους Palinkas et al., η συγκεκριμένη μέθοδος χρησιμοποιείται ευρέως στην ποιοτική έρευνα και βασίζεται στην επιλογή ατόμων που διαθέτουν σχετικές γνώσεις και εμπειρίες, καθώς και άμεση επαφή με το υπό διερεύνηση φαινόμενο, ώστε να μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές πληροφορίες για το αντικείμενο της μελέτης (Palinkas et al., 2015). Για τον λόγο αυτό, στην συγκεκριμένη μελέτη επιλέχθηκαν άτομα με προηγούμενη ενασχόληση με διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Η σχετική εμπειρία τους αποτέλεσε βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή τους στην έρευνα.

3.4. Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η μέθοδος των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η συγκεκριμένη μέθοδος θεωρήθηκε κατάλληλη για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, καθώς επέτρεψε την ύπαρξη ενός βασικού πλαισίου ερωτήσεων, χωρίς όμως να περιορίζει τη συζήτηση σε αυστηρά προκαθορισμένα όρια. Με αυτόν τον τρόπο δόθηκε η δυνατότητα να ακολουθηθεί η φυσική ροή της συζήτησης και να διερευνηθούν περαιτέρω ζητήματα που προέκυπταν κατά τη διάρκειά της. Η χρήση ενός οδηγού συνέντευξης συνέβαλε στη διατήρηση της εστίασης στα ερευνητικά ερωτήματα, ενώ παράλληλα επέτρεψε την προσαρμογή των ερωτήσεων ανάλογα με το περιεχόμενο των απαντήσεων των συμμετεχουσών. Σύμφωνα με τους Brinkmann και Kvale, η ημιδομημένη συνέντευξη αποτελεί μια ευέλικτη διαδικασία που συνδυάζει στοιχεία δομημένης και ανοιχτής συνέντευξης, επιτρέποντας στην ερευνήτρια

να ακολουθεί έναν βασικό θεματικό άξονα χωρίς να περιορίζεται αποκλειστικά σε προκαθορισμένες ερωτήσεις (Brinkmann και Kvale, 2019). Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του Μαΐου 2026, σε ημέρες και ώρες που διευκόλυναν τις συμμετέχουσες, και η διάρκειά τους κυμάνθηκε από 30 έως 50 λεπτά. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν πέντε συνεντεύξεις, εκ των οποίων οι τέσσερις διεξήχθησαν διά ζώσης, ενώ μία πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά μέσω της εφαρμογής Viber. Η επιλογή της διαδικτυακής διεξαγωγής κρίθηκε αναγκαία λόγω πρακτικών δυσκολιών που δεν επέτρεπαν τη φυσική παρουσία της συγκεκριμένης συμμετέχουσας. Πριν από την έναρξη κάθε συνέντευξης, οι συμμετέχουσες ενημερώνονταν για τον σκοπό της έρευνας, τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας των δεδομένων τους, καθώς και για το δικαίωμά τους να διακόψουν τη συμμετοχή τους οποιαδήποτε στιγμή, εφόσον αισθάνονταν άβολα ή δεν επιθυμούσαν να συνεχίσουν. Η συμμετοχή των επαγγελματιών ήταν απολύτως εθελοντική. Πριν από την έναρξη κάθε συνέντευξης δόθηκε αναλυτική ενημέρωση σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τη διαδικασία, τη διασφάλιση της ανωνυμίας και της εμπιστευτικότητας, καθώς και το δικαίωμα αποχώρησης οποιαδήποτε στιγμή χωρίς καμία συνέπεια. Οι συμμετέχουσες παρείχαν την προφορική συγκατάθεσή τους για τη συμμετοχή στην έρευνα και για τη μαγνητοφώνηση της συνέντευξης, ενώ το υπόδειγμα του εντύπου ενημέρωσης και συγκατάθεσης παρατίθεται στο Παράρτημα 1.

3.5. Ζητήματα δεοντολογίας

Η έρευνα σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε σύμφωνα με τις βασικές αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας, με γνώμονα τον σεβασμό προς τις συμμετέχουσες, την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων και τη διασφάλιση της αξιοπιστίας της ερευνητικής διαδικασίας. Η τήρηση των δεοντολογικών αρχών αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή της επιστημονικής έρευνας, καθώς συμβάλλει στην προστασία της αξιοπρέπειας, της αυτονομίας και των δικαιωμάτων των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτήν. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη ακολούθησε τις κατευθυντήριες γραμμές που περιγράφονται στον Κώδικα Δεοντολογίας και Καλής Πρακτικής του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, ο οποίος υπογραμμίζει τη σημασία της ακεραιότητας, της υπευθυνότητας, της διαφάνειας και του σεβασμού προς τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην ερευνητική διαδικασία (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2025). Πριν από την έναρξη κάθε συνέντευξης, οι συμμετέχουσες ενημερώνονταν προφορικά σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, το αντικείμενο της μελέτης, τη διαδικασία διεξαγωγής της συνέντευξης και τον τρόπο με τον οποίο θα αξιοποιούνταν τα δεδομένα που θα προέκυπταν από αυτή. Παράλληλα, τους διευκρινιζόταν ότι η συμμετοχή τους ήταν απολύτως εθελοντική και ότι είχαν το δικαίωμα να αρνηθούν να απαντήσουν σε οποιαδήποτε ερώτηση ή να διακόψουν τη συνέντευξη οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς να απαιτείται κάποια αιτιολόγηση και χωρίς να υπάρξει οποιαδήποτε αρνητική συνέπεια για τις ίδιες. Επιπλέον, πριν από την έναρξη της συζήτησης, γινόταν σαφές

ότι σε περίπτωση που αισθάνονταν δυσφορία ή συναισθηματική επιβάρυνση κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, η διαδικασία θα μπορούσε να διακοπεί άμεσα, εφόσον το επιθυμούσαν.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας των συμμετεχουσών. Για τον λόγο αυτό, δεν καταγράφηκαν προσωπικά στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην άμεση ή έμμεση ταυτοποίησή τους, ενώ κατά την παρουσίαση των ευρημάτων χρησιμοποιούνται μόνο γενικά δημογραφικά χαρακτηριστικά και ψευδωνυμοποιημένες αναφορές. Όλες οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά για τους σκοπούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας και δεν κοινοποιήθηκαν σε τρίτους. Επιπλέον, οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν μόνο μετά από προφορική συγκατάθεση των συμμετεχουσών, η οποία καταγράφηκε στην αρχή κάθε ηχογράφησης. Τα ηχητικά αρχεία και οι απομαγνητοφωνήσεις τους φυλάχθηκαν με ασφαλή τρόπο και χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά για την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Η τήρηση των παραπάνω διαδικασιών κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική, καθώς το αντικείμενο της έρευνας αφορά ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας και επαγγελματικών εμπειριών που ενδέχεται να συνδέονται με συναισθηματικά απαιτητικές ή ευαίσθητες καταστάσεις. Ως εκ τούτου, καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε οι συμμετέχουσες να αισθάνονται ασφαλείς καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας και να έχουν πλήρη έλεγχο της συμμετοχής τους σε αυτήν.

3.6. Θεματική ανάλυση

Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιήθηκε η προσέγγιση της Θεματικής Ανάλυσης (Thematic Analysis), όπως αναπτύχθηκε από τις Braun και Clarke. Η Θεματική Ανάλυση αποτελεί μέθοδο ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων που αποσκοπεί στον εντοπισμό, την ανάλυση και την παρουσίαση επαναλαμβανόμενων μοτίβων ή θεμάτων μέσα στα δεδομένα (Braun & Clarke, 2006). Η επιλογή της κρίθηκε κατάλληλη για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, καθώς διευκολύνει τη συστηματική οργάνωση και ερμηνεία του υλικού που προέκυψε από τις συνεντεύξεις, συμβάλλοντας στην ανάδειξη κοινών θεμάτων και νοημάτων που σχετίζονται με το υπό διερεύνηση φαινόμενο. Σύμφωνα με τις Braun και Clarke, η διαδικασία της Θεματικής Ανάλυσης περιλαμβάνει έξι βασικά στάδια: (α) εξοικείωση με τα δεδομένα, (β) δημιουργία αρχικών κωδικών, (γ) αναζήτηση θεμάτων, (δ) αναθεώρηση των θεμάτων, (ε) ορισμό και ονομασία των θεμάτων και (στ) σύνθεση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων (Braun & Clarke, 2006).

Η συστηματική εφαρμογή της Θεματικής Ανάλυσης συμβάλλει ουσιαστικά στη διασφάλιση της ποιότητας και της αξιοπιστίας (trustworthiness) της ποιοτικής έρευνας. Σύμφωνα με τους Nowell et al., η αξιοπιστία μιας ποιοτικής μελέτης δεν εξαρτάται μόνο από την επιλογή της κατάλληλης μεθόδου ανάλυσης, αλλά και από τη διαφάνεια και τη συνέπεια με την οποία εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας. Ειδικότερα, οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η αναλυτική διαδικασία πρέπει να είναι επαρκώς τεκμηριωμένη, ώστε να καθίσταται σαφές πώς

προέκυψαν οι κωδικοί, πώς οργανώθηκαν στις επιμέρους θεματικές ενότητες και με ποιον τρόπο διαμορφώθηκαν τα τελικά ερευνητικά ευρήματα. Παράλληλα, τονίζουν ότι η συστηματική αναφορά στα πρωτογενή δεδομένα και η συνεχής αναθεώρηση των θεματικών συμβάλλουν στην ενίσχυση της αξιοπιστίας (credibility), της συνέπειας της ερευνητικής διαδικασίας (dependability), της επιβεβαιωσιμότητας (confirmability) και της δυνατότητας μεταφοράς των ευρημάτων (transferability). Για τον λόγο αυτό, κατά τη διαδικασία ανάλυσης των δεδομένων της παρούσας έρευνας ακολουθήθηκε συστηματική και τεκμηριωμένη πορεία ανάπτυξης των κωδικών και των θεματικών ενότητων, με συνεχή αναφορά στο περιεχόμενο των συνεντεύξεων, ώστε τα τελικά ευρήματα να αποτυπώνουν με ακρίβεια τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις των συμμετεχουσών (Nowell et al., 2017).

Η ανάλυση των δεδομένων ξεκίνησε μετά την ολοκλήρωση της απομαγνητοφώνησης των συνεντεύξεων. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε επανειλημμένη ανάγνωση του υλικού, με στόχο την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου και την εξοικείωση με όσα ανέφεραν οι συμμετέχουσες. Η διαδικασία αυτή συνέβαλε στον εντοπισμό των πρώτων σημείων που παρουσίαζαν ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον και σχετίζονταν με τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης. Στη συνέχεια, εξετάστηκαν πιο προσεκτικά τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα και καταγράφηκαν επαναλαμβανόμενες ιδέες, αντιλήψεις και ζητήματα που εμφανίζονταν στις αφηγήσεις των συμμετεχουσών. Τα επιμέρους αυτά στοιχεία οργανώθηκαν σταδιακά σε αρχικές κατηγορίες και κωδικούς, οι οποίοι στη συνέχεια συγκρίθηκαν μεταξύ τους προκειμένου να εντοπιστούν ομοιότητες, διαφορές και κοινά μοτίβα. Ακολουθώντας τη διαδικασία αυτή, οι αρχικοί κωδικοί ομαδοποιήθηκαν σε ευρύτερες θεματικές ενότητες που αποτύπωναν βασικές πτυχές των εμπειριών των συμμετεχουσών. Οι θεματικές επανεξετάστηκαν αρκετές φορές σε σχέση με το σύνολο του υλικού, ώστε να διασφαλιστεί ότι αντανakλούν με σαφήνεια και επάρκεια το περιεχόμενο των συνεντεύξεων. Η διαδικασία αυτή οδήγησε στην ανάδειξη των βασικών θεματικών ενότητων της παρούσας έρευνας.

Κεφάλαιο τέταρτο: Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων

4.1. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των συμμετεχουσών στην έρευνα

Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν τον επαγγελματικό τους ρόλο στην ποινική διαμεσολάβηση ως πολυδιάστατο, περιλαμβάνοντας τόσο διοικητικές και οργανωτικές αρμοδιότητες όσο και άμεση επαφή με τα άτομα που συμμετείχαν στη διαδικασία. Μέσα από τις αφηγήσεις τους προέκυψε ότι σημαντικό μέρος της εργασίας τους αφορούσε τη λήψη κοινωνικών ιστορικών, την τήρηση και διαχείριση των σχετικών αρχείων, καθώς και την επικοινωνία με την Εισαγγελία και άλλους εμπλεκόμενους φορείς. Παράλληλα, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην τηλεφωνική επικοινωνία με τους συμμετέχοντες, η οποία δεν περιοριζόταν μόνο στον προγραμματισμό των συναντήσεων, αλλά συχνά αποτελούσε μια πρώτη ευκαιρία ενημέρωσης, υποστήριξης και διερεύνησης των αναγκών τους. Οι συμμετέχουσες ανέφεραν ότι μέσω αυτής της επικοινωνίας ερχόντουσαν σε επαφή τόσο με τους δράστες όσο και, σε ορισμένες περιπτώσεις, με τα επιζώντα άτομα, επιχειρώντας να διατηρήσουν μια ουσιαστική σύνδεση μαζί τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Επιπλέον, αρκετές συμμετέχουσες αναφέρθηκαν στη διεξαγωγή ατομικών συνεδριών και στη συμμετοχή τους σε ομαδικές παρεμβάσεις, οι οποίες στόχευαν στην κατανόηση των περιστατικών, στην επεξεργασία συμπεριφορών που συνδέονταν με τη βία και στην ενίσχυση της προσωπικής ευθύνης των συμμετεχόντων. Μέσα από τις περιγραφές τους αναδείχθηκε ότι ο ρόλος τους δεν περιοριζόταν στην τήρηση των διαδικασιών που προβλέπει το θεσμικό πλαίσιο, αλλά επεκτεινόταν στην παροχή υποστήριξης και στη δημιουργία ενός πλαισίου επικοινωνίας και αναστοχασμού για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά η Ηρώ, 23 ετών, Ψυχολόγος: «Ο ρόλος μου είναι καθαρά υποστηρικτικός και γραφειοκρατικός... κάνουμε τη λήψη κοινωνικών ιστορικών... κάνουμε τις επαφές με αυτούς τους ανθρώπους...» Το συγκεκριμένο απόσπασμα αναδεικνύει ότι η εργασία των επαγγελματιών δεν περιορίζεται μόνο στη θεραπευτική διάσταση, αλλά περιλαμβάνει και σημαντικές οργανωτικές και συντονιστικές αρμοδιότητες. Παρόμοια ήταν και η περιγραφή της Χαράς, 22 ετών, φοιτήτρια του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο ΕΛΜΕΠΑ, η οποία έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην επικοινωνία με τους θεσμικούς φορείς, στη διαχείριση των υποθέσεων και στην επαφή με τα εμπλεκόμενα μέρη: «Εγώ είχα την επικοινωνία με την Εισαγγελία, από όπου πήγαινα και έπαιρνα τις υποθέσεις ποινικής διαμεσολάβησης, κρατούσα το αρχείο με τις δικογραφίες... Είχα την τηλεφωνική επικοινωνία στο κλείσιμο των ραντεβού και από ένα διάστημα και έπειτα ξεκινούσα και καλούσα τα θύματα βίας...» Το παραπάνω απόσπασμα αναδεικνύει το εύρος των αρμοδιοτήτων που αναλαμβάνουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης, οι οποίες εκτείνονται από τη διαχείριση διοικητικών διαδικασιών έως την επικοινωνία και την υποστήριξη τόσο των δραστών όσο και των επιζωσών.

4.2. Προκλήσεις και δυσκολίες κατά την διαχείριση περιστατικών

Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν ότι η επαγγελματική τους ενασχόληση αφορούσε κυρίως τα άτομα που είχαν ασκήσει βία, χωρίς ωστόσο να απουσιάζει η επικοινωνία και με τα άτομα που εκτέθηκαν σε των περιστατικών. Μέσα από τις αφηγήσεις τους προέκυψε ότι η εργασία με αυτά τα άτομα παρουσίαζε ιδιαίτερες προκλήσεις, καθώς αρκετές φορές οι συμμετέχοντες δυσκολεύονταν να αναγνωρίσουν το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογούσε ή επιχειρούσαν να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι επαγγελματίες καλούνταν να διατηρήσουν μια υποστηρικτική, αλλά παράλληλα σαφή και επαγγελματική στάση, διευκολύνοντας τους δράστες να κάνουν μια κριτική επεξεργασία της συμπεριφοράς τους και να αναλάβουν την ευθύνη που τους αντιστοιχεί. Η δυσκολία αναγνώρισης της προσωπικής ευθύνης από τα άτομα που είχαν ασκήσει βία αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στην ακόλουθη μαρτυρία από την Χαρά, 22 ετών, φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛΜΕΠΑ: «Η πλειοψηφία δεν φταίει και έχει βρεθεί κατά λάθος, τουλάχιστον έτσι ισχυρίζεται. Και επίσης ξεκινάμε με αυτό δηλαδή, ότι πρέπει να τους πούμε ότι έχουν κι αυτοί κάτι να πάρουν από τη διαδικασία και να μην θεωρούν μονάχα ότι είναι εκεί με το ζόρι.» Η συγκεκριμένη μαρτυρία αναδεικνύει ότι αρκετοί δράστες προσέρχονταν στη διαδικασία με αμυντική στάση, δυσκολευόμενοι να αναγνωρίσουν τον δικό τους ρόλο στα περιστατικά βίας. Παράλληλα, οι συμμετέχουσες τόνισαν τη σημασία της προστασίας και της υποστήριξης των θυμάτων, αναγνωρίζοντας ότι οι ανάγκες τους παραμένουν στο επίκεντρο της διαδικασίας. Η επικοινωνία με τα άτομα που υπέστησαν την βία, όπου αυτή πραγματοποιούνταν, αποσκοπούσε κυρίως στην ενημέρωση, στην παροχή υποστήριξης και στη διασφάλιση ότι η διαδικασία δεν θα λειτουργούσε εις βάρος της ασφάλειας και της ευημερίας τους. Ενδεικτική είναι η ακόλουθη αναφορά από την Σταματία, 22 ετών, φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΕΛΜΕΠΑ: «Είχα και την τύχη να ασχοληθώ και με τα θύματα, κάνοντας κάποια follow-ups και τηλεφωνήματα, προκειμένου να δούμε αν βρίσκονται εν ζωή, αν κινδυνεύουν ακόμη, το βαθμό επικινδυνότητας... Γιατί ναι, δουλεύουμε με τους αυτουργούς, που αντί να δικαστούν έρχονται σε εμάς, αλλά υπάρχουν και τα θύματα...» Η συγκεκριμένη αναφορά υπογραμμίζει ότι, παρά την εστίαση της διαδικασίας στους δράστες, οι επαγγελματίες αναγνώριζαν τη σημασία της παρακολούθησης και της υποστήριξης των επιζωσών. Επιπλέον, αρκετές συμμετέχουσες επισήμαναν ότι πολλοί από τους δράστες που εντάσσονταν στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης δεν φαίνεται να κατανοούσαν πάντοτε πλήρως το περιεχόμενο και τις απαιτήσεις της διαδικασίας στην οποία είχαν συναινέσει. Σύμφωνα με τις αφηγήσεις τους, σε ορισμένες περιπτώσεις η συμμετοχή στη διαμεσολάβηση συνδεόταν κυρίως με την αποφυγή των ποινικών συνεπειών και ιδιαίτερα της πιθανότητας επιβολής στερητικής της ελευθερίας ποινής. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά η Αλίκη, 30 ετών. Κοινωνική Λειτουργός: «Υπάρχουν και αρκετοί άνθρωποι, που ναι μεν υπέγραψαν, αλλά γιατί βλέπουν καθαρά και μόνο ότι δεν θα δικαστούν...» Η παραπάνω τοποθέτηση υποδηλώνει ότι για ορισμένους συμμετέχοντες η αποφυγή της δικαστικής διαδικασίας αποτελούσε βασικό κίνητρο συμμετοχής στην ποινική

διαμεσολάβηση. Ως αποτέλεσμα, η διαδικασία γινόταν αντιληπτή από κάποιους περισσότερο ως μια ηπιότερη εναλλακτική της ποινικής κύρωσης παρά ως μια ευκαιρία προσωπικής διερεύνησης, ανάληψης ευθύνης και αλλαγής συμπεριφοράς. Τέλος, ορισμένες συμμετέχουσες αναφέρθηκαν σε δυσκολίες που σχετίζονταν με τη διατήρηση σαφών επαγγελματικών ορίων κατά την επικοινωνία με τους ενδιαφερόμενους. Οι δυσκολίες αυτές συνδέονταν με τη διαχείριση της θεραπευτικής σχέσης και με την ανάγκη διατήρησης ενός σαφούς επαγγελματικού πλαισίου κατά τη διάρκεια της συνεργασίας.

4.3. Συναισθηματική επιβάρυνση, ψυχολογικές επιπτώσεις και ηθικά διλήμματα

Η επαγγελματική ενασχόληση με υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί ένα ιδιαίτερα απαιτητικό πεδίο άσκησης της ψυχικής υγείας, καθώς φέρνει τους επαγγελματίες σε επαφή με σύνθετες ανθρώπινες εμπειρίες και ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα. Μέσα από τις αφηγήσεις των συμμετεχουσών αναδείχθηκαν πτυχές της καθημερινής επαγγελματικής πραγματικότητας που συνδέονται με τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν την εργασία τους και νοσηματοδοτούν τον ρόλο τους στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης. Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα εστιάζει στις προσωπικές και επαγγελματικές διαστάσεις που προκύπτουν από την ενασχόληση με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, όπως αυτές αναφέρθηκαν από τις ίδιες τις συμμετέχουσες.

4.3.1. Συναισθηματικές προκλήσεις και ηθικά διλήμματα

Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν ότι η ενασχόληση με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας συνοδεύεται από σημαντικές συναισθηματικές προκλήσεις, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα στάδια της επαγγελματικής τους εμπλοκής. Μέσα από τις αφηγήσεις τους αναδείχθηκε ότι η επαφή με άτομα που έχουν ασκήσει βία προκαλούσε αρχικά άγχος, αβεβαιότητα και προβληματισμό σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης της επαγγελματικής σχέσης. Η Χαρά, 22 ετών, φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας περιέγραψε, ότι η πρώτη της επαφή με δράστες ενδοοικογενειακής βίας συνοδεύτηκε από έντονη ανασφάλεια και αμφιβολίες σχετικά με το πώς θα ανταποκρινόταν στον επαγγελματικό της ρόλο: «Στην αρχή κάπως αγχώθηκα με την έννοια ότι δεν έχω την απαραίτητη γνώση και εμπειρία. Δεν ήξερα πώς θα αντιδράσω γνωρίζοντας ότι το άτομο που έχω απέναντί μου έχει κάνει κάποιο αδίκημα... Δεν ήξερα αν θα μπορώ να είμαι επαγγελματίας και να το κάνω αυτό.» Παρόμοια ήταν και η εμπειρία άλλης συμμετέχουσας, της Σταματίας, 22 ετών φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, η οποία ανέφερε ότι η αρχική επαφή με το πεδίο της ποινικής διαμεσολάβησης τη δυσκόλεψε μέχρι να εξοικειωθεί με τον ρόλο της και να κατανοήσει τα όρια των παρεμβάσεών της. Όπως χαρακτηριστικά σημείωσε, η δυσκολία δεν αφορούσε μόνο τα περιστατικά, αλλά και τη διαχείριση του εαυτού της απέναντι σε άτομα που είχαν ασκήσει βία. Επιπλέον, ορισμένες συμμετέχουσες ανέφεραν ότι η επαφή με επαναλαμβανόμενα ή ιδιαίτερα σοβαρά περιστατικά προκαλούσε έντονο προβληματισμό και ηθικά διλήμματα. Οι αφηγήσεις τους δείχνουν ότι η ανάγκη προστασίας των επιζωσών ερχόταν συχνά σε αντιπαράθεση με τον

θεραπευτικό και υποστηρικτικό χαρακτήρα της ποινικής διαμεσολάβησης. Η Ηρώ, 23 ετών, Ψυχολόγος, ανέφερε χαρακτηριστικά: «Διχάζομαι στο κομμάτι της επανειλημμένης βίας. Όταν βλέπω κατ' επανάληψη απειλή, κατ' επανάληψη εξύβριση, προβληματίζομαι και λέω τώρα τελικά εσείς οι δράστες για ποιο λόγο βρίσκεστε εδώ;»

Τέλος, πέρα από το αρχικό άγχος και τους προβληματισμούς που συνδέονταν με τη διαχείριση των περιστατικών, ορισμένες συμμετέχουσες αναφέρθηκαν και στη δυσκολία διαχείρισης προσωπικών συναισθημάτων που αναδύονταν κατά τη συνεργασία με άτομα που είχαν ασκήσει βία. Μέσα από τις αφηγήσεις τους προέκυψε ότι η επαγγελματική σχέση με τους αυτουργούς μπορούσε να ενεργοποιήσει συναισθήματα όπως ο θυμός, η απογοήτευση ή η ματαιώση, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου παρατηρούνταν άρνηση ανάληψης ευθύνης ή επαναλαμβανόμενη βίαιη συμπεριφορά. Χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη αναφορά της Αναστασίας, 30 ετών, Κοινωνική Λειτουργός: «Υπάρχουν διάφορα ζητήματα που πρέπει να διαχειριστείς στη διαδικασία της σχέσης με τους θήτες και δικά σου ζητήματα που μπορεί να διογκωθούν, θυμός, απογοήτευση...» Η συγκεκριμένη μαρτυρία αναδεικνύει ότι η επαγγελματική ενασχόληση με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας δεν επηρεάζει μόνο τη σχέση με τους εξυπηρετούμενους, αλλά συχνά ενεργοποιεί και προσωπικές συναισθηματικές αντιδράσεις, οι οποίες απαιτούν επεξεργασία και επαγγελματική διαχείριση.

4.3.2. Διαχείριση της συναισθηματικής επιβάρυνσης και υποστηρικτικοί μηχανισμοί

Παρά τις συναισθηματικές δυσκολίες που περιέγραψαν, οι συμμετέχουσες ανέφεραν ότι με την πάροδο του χρόνου ανέπτυξαν τρόπους διαχείρισης της ψυχολογικής επιβάρυνσης που συνόδευε την εργασία τους. Μέσα από τις αφηγήσεις τους αναδείχθηκε η σημασία της επαγγελματικής εμπειρίας, της εποπτείας, της συνεργασίας με συναδέλφους και συναδέλφισσες, αλλά και της δυνατότητας διατήρησης σαφών ορίων μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν ότι η δυνατότητα να μοιράζονται προβληματισμούς, συναισθήματα και δυσκολίες που προέκυπταν κατά τη διαχείριση των υποθέσεων συνέβαλλε ουσιαστικά στην αποφόρτιση και στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση απαιτητικών περιστατικών. Ενδεικτική είναι η ακόλουθη αναφορά της Αλίκης, 30 ετών, Κοινωνική Λειτουργός: «Σίγουρα δεν το δείχνεις εκείνη τη στιγμή και έπειτα το συζητούσα με τη συνάδελφό μου. Δηλαδή κάτι σαν εποπτεία κάναμε. Αυτός είναι ο τρόπος.» Η συγκεκριμένη μαρτυρία αναδεικνύει τη σημασία της υποστήριξης από συναδέλφους/συναδέλφισσες και της εποπτείας ως μέσων επεξεργασίας των συναισθημάτων που γεννώνται κατά την επαγγελματική ενασχόληση με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Παράλληλα, αρκετές συμμετέχουσες τόνισαν ότι η διατήρηση διακριτών ορίων ανάμεσα στην επαγγελματική και την προσωπική τους ζωή αποτελούσε βασικό μηχανισμό προστασίας της ψυχικής τους υγείας. Όπως ανέφερε η Αναστασία, 30 ετών, Κοινωνική Λειτουργός: «Η αλήθεια είναι ότι κάπως μου βγαίνει αυτόματα. Μας το λέγανε όλα τα χρόνια της σχολής ότι κλείνεις την πόρτα του γραφείου και αφήνεις όλα τα ζητήματα της δουλειάς σου μέσα στο χώρο της δουλειάς σου.» Η παραπάνω τοποθέτηση υποδηλώνει ότι η συνειδητή

ή σταδιακά εσωτερικευμένη οριοθέτηση μεταξύ προσωπικής και επαγγελματικής ζωής λειτουργούσε προστατευτικά απέναντι στη συναισθηματική επιβάρυνση που προκαλούσε η συνεχής έκθεση σε περιστατικά βίας. Επιπλέον, οι συμμετέχουσες ανέφεραν ότι η εμπειρία που αποκτούσαν μέσα από την επαγγελματική τους πορεία συνέβαλλε στην καλύτερη διαχείριση των απαιτήσεων του ρόλου τους. Η εξοικείωση με το αντικείμενο, η βαθύτερη κατανόηση των δυναμικών της βίας και η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων φαίνεται να ενίσχυαν σταδιακά το αίσθημα επάρκειας και αυτοπεποίθησής τους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

4.4. Προτάσεις βελτίωσης και ανάγκες του πεδίου

Οι συμμετέχουσες, παρά τη θετική τους στάση απέναντι στην ποινική διαμεσολάβηση ως εναλλακτική και υποστηρικτική παρέμβαση, ανέδειξαν μια σειρά από ανάγκες και σημεία που χρήζουν βελτίωσης. Οι προτάσεις τους αφορούσαν κυρίως την ενίσχυση της στελέχωσης των υπηρεσιών, τη συστηματικότερη υποστήριξη των θυμάτων, την παροχή επαγγελματικής εποπτείας στους εργαζομένους, καθώς και τη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Σύμφωνα με τις αφηγήσεις τους, η αποτελεσματικότητα της ποινικής διαμεσολάβησης δεν εξαρτάται μόνο από τη θεραπευτική εργασία με τους δράστες, αλλά και από την ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου δικτύου υποστήριξης που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Ένα από τα συχνότερα ζητήματα που αναδείχθηκαν ήταν η έλλειψη επαρκών πόρων και προσωπικού. Οι συμμετέχουσες επισήμαναν ότι ο αυξανόμενος αριθμός περιστατικών δυσχεραίνει την έγκαιρη και ουσιαστική παρέμβαση, ενώ η καθυστέρηση στις διαδικασίες συχνά επηρεάζει αρνητικά τόσο τους δράστες όσο και τα άτομα που έχουν υποστεί βίας. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στην ανάγκη ύπαρξης περισσότερων εξειδικευμένων επαγγελματιών, ώστε να διασφαλίζεται η συνεχής παρακολούθηση των υποθέσεων και η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά, η Χará, 22 ετών, φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ανέφερε: «Πλέον υπάρχουν πάρα πολλά περιστατικά και οι δομές δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον όγκο.» Η διαπίστωση αυτή υποδηλώνει την ανάγκη ενίσχυσης των υφιστάμενων δομών, προκειμένου η παρέμβαση να πραγματοποιείται έγκαιρα και αποτελεσματικά. Ένα δεύτερο εύρημα αφορά την ανάγκη μεγαλύτερης εστίασης στα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας. Παρότι η ποινική διαμεσολάβηση επικεντρώνεται κυρίως στους δράστες, αρκετές συμμετέχουσες υπογράμμισαν ότι οι επιζώσες συχνά παραμένουν στο περιθώριο της διαδικασίας και λαμβάνουν περιορισμένη υποστήριξη. Όπως ανέφερε η Ηρώ, 23 ετών, Ψυχολόγος: «Ναι, δουλεύουμε με τους θήτες, αλλά υπάρχουν και τα θύματα που είναι κάτι πολύ βουβό, σχεδόν δεν υπάρχουν.» Η παρατήρηση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη ανάπτυξης παράλληλων υποστηρικτικών παρεμβάσεων για τα επιζώντα άτομα, ώστε η διαδικασία να αποκτά περισσότερο ολιστικό χαρακτήρα και να συμβάλλει ουσιαστικά στην προστασία και ενδυνάμωσή τους.

Επίσης, οι συμμετέχουσες τόνισαν ιδιαίτερα, τη σημασία της συστηματικής εποπτείας και της επαγγελματικής υποστήριξης, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα. Η διαχείριση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας συνεπάγεται έντονη συναισθηματική επιβάρυνση και έκθεση σε δύσκολες αφηγήσεις, γεγονός που καθιστά αναγκαία την ύπαρξη δομών εποπτείας και επαγγελματικής ανατροφοδότησης. Η εποπτεία αναδείχθηκε ως βασικός μηχανισμός επεξεργασίας δύσκολων συναισθημάτων που ενδέχεται να προκύψουν κατά την εργασία με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Η Αλίκη, 30 ετών, Κοινωνική Λειτουργός ανέφερε: «Σίγουρα εποπτεία κάνεις μετά σταθερά γιατί υπάρχουν διάφορα ζητήματα που πρέπει να διαχειριστείς στη διαδικασία της σχέσης με τους θύτες και δικά σου ζητήματα που μπορεί να διεγείρονται, θυμός, απογοήτευση...» Το παραπάνω απόσπασμα αναδεικνύει ότι η εποπτεία δεν λειτουργεί μόνο ως μέσο επαγγελματικής καθοδήγησης, αλλά και ως χώρος επεξεργασίας των προσωπικών συναισθηματικών αντιδράσεων που ενεργοποιούνται κατά την άσκηση του επαγγελματικού ρόλου, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζει τη σημασία της υποστήριξης των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της εργασίας τους χωρίς να επιβαρύνονται υπερβολικά σε προσωπικό επίπεδο.

Παράλληλα, αναδείχθηκε το ζήτημα της περιορισμένης σταθερότητας του ανθρώπινου δυναμικού στις δομές που υλοποιούν προγράμματα ποινικής διαμεσολάβησης. Σύμφωνα με τις συμμετέχουσες, σημαντικό μέρος του έργου υποστηρίζεται από εθελοντές, ασκούμενους/ ασκούμενες ή επαγγελματίες που απασχολούνται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, γεγονός που δυσχεραίνει τη διατήρηση της εμπειρίας και της συνέχειας στην παροχή υπηρεσιών. Η συχνή εναλλαγή προσωπικού φαίνεται να επηρεάζει τόσο τη δυνατότητα ανάπτυξης σταθερών επαγγελματικών σχέσεων όσο και τη μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ των μελών της ομάδας. Χαρακτηριστικά, η Ηρώ, 23 ετών, Ψυχολόγος ανέφερε: «Εγώ ουσιαστικά είμαι ψυχολόγος, αλλά έχω γίνει εθελόντρια στο κομμάτι αυτό και βοηθάω με οποιοδήποτε τρόπο μπορώ...» Η συγκεκριμένη αναφορά αναδεικνύει τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν οι εθελοντές και οι ασκούμενοι στη λειτουργία των υπηρεσιών, αλλά ταυτόχρονα υπογραμμίζει την ανάγκη για επαρκή στελέχωση με μόνιμο και εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα των παρεμβάσεων και η συστηματική υποστήριξη τόσο των επαγγελματιών όσο και των εξυπηρετούμενων ατόμων.

Τέλος, οι συμμετέχουσες επισήμαναν ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας απαιτεί καλύτερο συντονισμό μεταξύ των δικαστικών, εισαγγελικών, κοινωνικών και ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών. Οι καθυστερήσεις στην παραπομπή των υποθέσεων και οι δυσκολίες που παρατηρούνται στη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων αναφέρθηκαν ως παράγοντες που περιορίζουν την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Η Χαρά, 22 ετών, φοιτήτρια στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας σχολίασε ότι: «Αυτό που με ματαίωνε ήταν το πώς λειτουργεί το σύστημα. Ένα περιστατικό από τη στιγμή που θα φτάσει να γίνει η ποινική διαμεσολάβηση μέχρι να φτάσει σε κάποιον ειδικό μεσολαβεί πάρα πολύ μεγάλο διάστημα, δυστυχώς.» Συνέχισε προσθέτοντας, «Πλέον

υπάρχουν πάρα πολλά περιστατικά και δεν μπορούν να ανταποκριθούν οι δομές στον όγκο.» Τα παραπάνω αποσπάσματα αναδεικνύουν ότι οι επαγγελματίες δεν εντοπίζουν δυσκολίες μόνο στο θεραπευτικό έργο καθαυτό, αλλά και σε θεσμικούς και οργανωτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την έγκαιρη και αποτελεσματική διαχείριση των περιστατικών. Οι καθυστερήσεις στην παραπομπή και η αυξημένη πίεση που δέχονται οι υπηρεσίες φαίνεται να περιορίζουν τις δυνατότητες άμεσης παρέμβασης και υποστήριξης τόσο των δραστών όσο και των επιζώντων/επιζωσών.

Κεφάλαιο πέμπτο: Συζήτηση των ευρημάτων

5.1. Ο ρόλος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην ποινική διαμεσολάβηση

Η συγκεκριμένη συγγραφή είχε ως στόχο τη διερεύνηση των βιωματικών εμπειριών των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που εμπλέκονται σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ανέδειξαν ότι η διαχείριση υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας συνοδεύεται από αυξημένες απαιτήσεις και πολυεπίπεδες δυσκολίες. Η παρατήρηση αυτή συνάδει με προηγούμενες μελέτες, οι οποίες αναδεικνύουν ότι οι επαγγελματίες που εργάζονται σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας καλούνται να διαχειριστούν σύνθετες ψυχοκοινωνικές, θεσμικές και οργανωτικές προκλήσεις, οι οποίες επηρεάζουν τόσο την παροχή υπηρεσιών όσο και την επαγγελματική τους εμπειρία (Drost et al., 2015). Επίσης, ένα από τα βασικότερα ευρήματα της έρευνας αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι επαγγελματίες αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης. Παρότι η σχετική βιβλιογραφία παρουσιάζει την ποινική διαμεσολάβηση ως μία διαδικασία που στοχεύει στην αποκατάσταση της βλάβης και στην ανάληψη ευθύνης από τον δράστη, τα ευρήματα της παρούσας μελέτης αναδεικνύουν ότι η εφαρμογή της στην πράξη προϋποθέτει συνεχή διαχείριση σύνθετων ψυχοκοινωνικών παραγόντων. Οι συμμετέχουσες δεν περιέγραψαν τον ρόλο τους ως αποκλειστικά θεραπευτικό, αλλά ως μια διαδικασία που απαιτεί συνδυασμό επιστημονικής κατάρτισης, επαγγελματικής κρίσης και προσαρμοστικότητας απέναντι στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περίπτωσης. Η διαπίστωση αυτή φαίνεται να συνάδει με τις βασικές αρχές της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με τις οποίες η αντιμετώπιση της βίας δεν περιορίζεται στην επιβολή κυρώσεων, αλλά περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή διαφορετικών επαγγελματικών ειδικοτήτων με στόχο την αποκατάσταση της βλάβης και την πρόληψη μελλοντικών περιστατικών. Παρόμοια, η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διευκόλυνση της επικοινωνίας, στην αναγνώριση των αναγκών των εμπλεκόμενων και στην υποστήριξη της διαδικασίας αλλαγής συμπεριφοράς των δραστών (Umbreit et al., 2005).

5.2. Συμπεράσματα-θεωρητικά και ερευνητικά

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε τις βιωματικές εμπειρίες των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που εμπλέκονται σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι η συγκεκριμένη επαγγελματική πρακτική αποτελεί ένα σύνθετο πεδίο παρέμβασης, στο οποίο οι επαγγελματίες καλούνται να ανταποκριθούν σε πολλαπλούς και συχνά αλληλένδετους ρόλους. Η εργασία τους δεν περιορίζεται στην παροχή ψυχολογικής υποστήριξης, αλλά περιλαμβάνει τη διαχείριση σύνθετων οικογενειακών δυναμικών, την υποστήριξη διαδικασιών αλλαγής συμπεριφοράς και τη διαμεσολάβηση ανάμεσα σε διαφορετικές ανάγκες και

προσδοκίες. Παράλληλα, η έρευνα ανέδειξε ότι η ενασχόληση με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας συνοδεύεται από σημαντικές επαγγελματικές και προσωπικές απαιτήσεις. Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν εμπειρίες που συνδέονται με αυξημένη συναισθηματική εμπλοκή, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία της εποπτείας και της επαγγελματικής υποστήριξης ως βασικών παραγόντων διατήρησης της επαγγελματικής ανθεκτικότητας. Επιπλέον, αναδείχθηκαν θεσμικές και οργανωτικές προκλήσεις, όπως οι καθυστερήσεις στη διαχείριση των υποθέσεων και η αυξημένη πίεση που δέχονται οι αρμόδιες δομές, οι οποίες φαίνεται να επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η μελέτη συμβάλλει στον εμπλουτισμό της περιορισμένης ελληνικής βιβλιογραφίας σχετικά με την ποινική διαμεσολάβηση σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, δίνοντας έμφαση στις εμπειρίες των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, μια διάσταση που έχει μελετηθεί περιορισμένα. Σε ερευνητικό επίπεδο, τα ευρήματα αναδεικνύουν την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του συγκεκριμένου πεδίου μέσα από μεγαλύτερα και πιο διαφοροποιημένα δείγματα συμμετεχόντων/συμμετεχουσών, καθώς και μέσα από μελέτες που θα εξετάζουν τις εμπειρίες και άλλων εμπλεκόμενων ομάδων, όπως τα επιζώντα άτομα, τα άτομα που έχουν ασκήσει βία, αλλά και επαγγελματίες του δικαστικού συστήματος.

Παράλληλα, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν ότι η εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως μια τυποποιημένη διαδικασία. Αντίθετα, η πολυπλοκότητα των περιστατικών και η μοναδικότητα των αναγκών κάθε περίπτωσης καθιστούν αναγκαία μια ευέλικτη και εξατομικευμένη προσέγγιση, η οποία βασίζεται στη συνεχή επαγγελματική κρίση, αναθεώρηση και αμφισβήτηση από την πλευρά επαγγελματιών που εμπλέκονται στη διαδικασία. Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει ότι η ουσιαστική εφαρμογή του θεσμού προϋποθέτει όχι μόνο την τήρηση του θεσμικού πλαισίου, αλλά και τη δυνατότητα προσαρμογής της παρέμβασης στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιστατικού.

Τέλος, μέσα από την ερευνητική διαδικασία αναδείχθηκαν οι πτυχές της επαγγελματικής εμπειρίας που δεν αποτυπώνονται εύκολα μέσα από τη μελέτη του θεσμικού πλαισίου ή των επίσημων διαδικασιών. Μέσα από τις αφηγήσεις των συμμετεχουσών αναδείχθηκε η καθημερινή πραγματικότητα της εφαρμογής της ποινικής διαμεσολάβησης, φωτίζοντας τις δυσκολίες, τα διλήμματα και τις απαιτήσεις που συνοδεύουν τον επαγγελματικό τους ρόλο. Με τον τρόπο αυτό, η μελέτη συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της εφαρμογής του θεσμού στην ελληνική πραγματικότητα, μέσα από την οπτική όσων συμμετέχουν ενεργά στην υλοποίησή του.

5.3. Περιορισμοί της έρευνας

Η παρούσα έρευνα θα πρέπει να ερμηνευθεί λαμβάνοντας υπόψη ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι απορρέουν από τον ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό και τα χαρακτηριστικά της μελέτης. Σκοπός της μελέτης δεν

ήταν η παραγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων, αλλά η εις βάθος κατανόηση των εμπειριών και των αντιλήψεων των συμμετεχουσών σχετικά με την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Ένας από τους βασικούς περιορισμούς της έρευνας αφορά τον αριθμό των συμμετεχουσών, ο οποίος ήταν περιορισμένος, καθώς και το γεγονός ότι όλες οι συμμετέχουσες είχαν παρόμοιο ρόλο και αρμοδιότητες στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης. Η επιλογή αυτή ήταν συνειδητή και συνδεόταν με τον σκοπό της έρευνας, ωστόσο περιορίζει τη δυνατότητα μεταφοράς των ευρημάτων σε άλλες επαγγελματικές ομάδες ή υπηρεσίες που εφαρμόζουν αντίστοιχες διαδικασίες. Είναι πιθανό επαγγελματίες που εργάζονται σε διαφορετικές δομές, σε άλλες γεωγραφικές περιοχές ή σε διαφορετικά θεσμικά περιβάλλοντα να αντιμετωπίζουν διαφορετικές προκλήσεις και να διαμορφώνουν διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με τον ρόλο τους και την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης.

Επιπλέον, η έρευνα εστίασε αποκλειστικά στις εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας και δεν συμπεριέλαβε άλλες ομάδες που εμπλέκονται στη διαδικασία, όπως δικαστικούς λειτουργούς, δικηγόρους, κοινωνικούς επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων ή τα ίδια τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Ως εκ τούτου, τα ευρήματα αποτυπώνουν μία συγκεκριμένη διάσταση της εφαρμογής της ποινικής διαμεσολάβησης και όχι το σύνολο των εμπειριών που σχετίζονται με αυτή.

Παρά τους παραπάνω περιορισμούς, η παρούσα μελέτη προσφέρει χρήσιμα στοιχεία για ένα πεδίο που έχει διερευνηθεί περιορισμένα στην ελληνική πραγματικότητα. Η αξία της έγκειται κυρίως στην εις βάθος ανάδειξη των εμπειριών των επαγγελματιών ψυχικής υγείας και στην κατανόηση ζητημάτων που δύσκολα μπορούν να αποτυπωθούν μέσα από ποσοτικές προσεγγίσεις. Υπό το πρίσμα αυτό, τα ευρήματα μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για περαιτέρω ερευνητική διερεύνηση και να συμβάλουν στον επιστημονικό διάλογο σχετικά με την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.

5.4. Σκέψεις και προβληματισμοί για την εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης

Η επαφή με τις αφηγήσεις των συμμετεχουσών οδήγησε σε έναν ευρύτερο προβληματισμό σχετικά με τη θέση που κατέχει η ποινική διαμεσολάβηση στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης δεν οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ποινική διαμεσολάβηση είναι κατάλληλη ή ακατάλληλη για όλες τις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Αντίθετα, αναδεικνύουν την ανάγκη προσεκτικής αξιολόγησης κάθε περίπτωσης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις ανάγκες των εμπλεκόμενων προσώπων όσο και τις ιδιαίτερες συνθήκες μέσα στις οποίες καλούνται να εργαστούν οι επαγγελματίες.

Παρότι ο θεσμός βασίζεται σε αρχές όπως ο διάλογος, η ανάληψη ευθύνης και η αποκατάσταση της βλάβης, ανακύπτει το ερώτημα κατά πόσο οι προϋποθέσεις αυτές μπορούν να διασφαλιστούν σε όλες τις περιπτώσεις. Επίσης,

ένας ακόμη προβληματισμός που προέκυψε αφορά τον ρόλο που καλούνται να αναλάβουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Από τα δεδομένα της έρευνας προέκυψε η εικόνα ενός/μιας επαγγελματία που δεν περιορίζεται στην παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, αλλά λειτουργεί συχνά ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα σε διαφορετικές ανάγκες, υπηρεσίες και θεσμικές διαδικασίες. Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει τη σύνθετη φύση του επαγγελματικού τους ρόλου και δημιουργεί ερωτήματα σχετικά με τα όρια, τις ευθύνες και την υποστήριξη που χρειάζονται οι ίδιοι για να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις αυτές.

Παράλληλα, η ανάλυση των συνεντεύξεων ανέδειξε τη σημασία που έχει η ανθρώπινη διάσταση της διαδικασίας. Παρότι η ποινική διαμεσολάβηση αποτελεί έναν θεσμικά κατοχυρωμένο μηχανισμό αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, η εφαρμογή της φαίνεται να επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της επικοινωνίας, τη σχέση εμπιστοσύνης που αναπτύσσεται μεταξύ των εμπλεκομένων και την ικανότητα των επαγγελματιών να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε περίπτωσης. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στη σκέψη ότι η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το θεσμικό πλαίσιο, αλλά και από τους ανθρώπους που καλούνται να την υλοποιήσουν στην πράξη. Τέλος, μέσα από την επεξεργασία του ερευνητικού υλικού έγινε εμφανές ότι κάθε περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας φέρει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, γεγονός που καθιστά δύσκολη την υιοθέτηση μιας ενιαίας προσέγγισης για όλες τις περιπτώσεις. Η παρατήρηση αυτή ενισχύει την άποψη ότι η ποινική διαμεσολάβηση δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια τυποποιημένη διαδικασία, αλλά ως μια παρέμβαση που απαιτεί ευελιξία και συνεχή προσαρμοστικότητα. Ως εκ τούτου, η αποτελεσματική εφαρμογή της φαίνεται να συνδέεται όχι μόνο με τη θεσμική της κατοχύρωση, αλλά και με τη δυνατότητα προσαρμογής της στις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες κάθε περιστατικού.

5.5. Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα επιδίωξε να διερευνήσει τις βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας που εμπλέκονται σε διαδικασίες ποινικής διαμεσολάβησης στο πλαίσιο υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας. Μέσα από τις αφηγήσεις των συμμετεχουσών αναδείχθηκε η πολυπλοκότητα του συγκεκριμένου πεδίου, καθώς και οι πολλαπλές απαιτήσεις που συνοδεύουν την εφαρμογή του θεσμού στην καθημερινή πρακτική. Επίσης, τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι ο ρόλος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας εκτείνεται πέρα από την παροχή υποστήριξης προς τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, περιλαμβάνοντας την επικοινωνία με διαφορετικούς φορείς, τη διαχείριση σύνθετων περιστατικών και τη διατήρηση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις ανάγκες των εμπλεκομένων και στις απαιτήσεις της διαδικασίας. Παράλληλα, αναδείχθηκαν οι προκλήσεις που συνοδεύουν την εργασία με υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και η σημασία της εποπτείας και της επαγγελματικής συνεργασίας. Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των εμπειριών των επαγγελματιών που βρίσκονται στην

πρώτη γραμμή της εφαρμογής της. Οι εμπειρίες αυτές αναδεικνύουν ότι η ποινική διαμεσολάβηση αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο πεδίο παρέμβασης, το οποίο απαιτεί ευαισθησία και προσαρμογή στις ανάγκες κάθε περίπτωσης.

Η ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας ανέδειξε ότι η ποινική διαμεσολάβηση στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο πεδίο παρέμβασης, στο οποίο η θεωρία, το θεσμικό πλαίσιο και η καθημερινή επαγγελματική πρακτική συναντώνται με τρόπους που δεν είναι πάντοτε προβλέψιμοι. Οι αφηγήσεις των συμμετεχουσών ανέδειξαν ότι, πέρα από τις θεσμικές διαδικασίες, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν η επαγγελματική κρίση, η εμπειρία, η ευαισθησία και η δυνατότητα προσαρμογής στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιστατικού. Η κατανόηση αυτής της πολυπλοκότητας αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για τη συνεχή βελτίωση τόσο της επιστημονικής γνώσης όσο και της επαγγελματικής πρακτικής στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας.

Επίσης, η ανάλυση των συνεντεύξεων επέτρεψε την απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της μελέτης και ανέδειξε τη σύνθετη φύση του ρόλου των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στην ποινική διαμεσολάβηση. Οι συμμετέχουσες περιέγραψαν τη συμμετοχή τους ως μια ιδιαίτερα απαιτητική επαγγελματική διαδικασία, η οποία συνοδεύεται από σημαντικές προκλήσεις, συναισθηματική επιβάρυνση και συνεχή ανάγκη λήψης επιστημονικών και ηθικών αποφάσεων. Παράλληλα, αναδείχθηκε ότι ο ρόλος τους υπερβαίνει την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, καθώς περιλαμβάνει τη διαχείριση πολύπλοκων περιστατικών, τη συνεργασία με διαφορετικούς επαγγελματικούς φορείς και τη διατήρηση ισορροπιών ανάμεσα στις ανάγκες των εμπλεκόμενων προσώπων και στις απαιτήσεις της διαδικασίας. Τέλος, οι συμμετέχουσες ανέδειξαν την ανάγκη ενίσχυσης της εποπτείας, της διεπιστημονικής συνεργασίας και της συνεχούς εκπαίδευσης, στοιχεία τα οποία θεωρούν απαραίτητα τόσο για τη στήριξη των ίδιων των επαγγελματιών όσο και για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης.

Εξετάζοντας συνολικά τα ευρήματα της έρευνας, προκύπτει ότι τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα δεν λειτουργούν ανεξάρτητα μεταξύ τους, αλλά συνδέονται στενά. Ο τρόπος με τον οποίο οι επαγγελματίες αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους επηρεάζει τον τρόπο που διαχειρίζονται τις προκλήσεις της καθημερινής πρακτικής, ενώ οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν συνδέονται άμεσα με τη συναισθηματική επιβάρυνση και με τις ανάγκες υποστήριξης που οι ίδιες αναγνωρίζουν. Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει ότι η επαγγελματική εμπειρία στην ποινική διαμεσολάβηση δεν μπορεί να κατανοηθεί αποσπασματικά, αλλά αποτελεί μια πολυδιάστατη διαδικασία στην οποία οργανωτικοί, θεσμικοί, επαγγελματικοί και προσωπικοί παράγοντες αλληλεπιδρούν διαρκώς.

Πέρα από τα επιμέρους ευρήματα, η παρούσα έρευνα ανέδειξε ένα κεντρικό συμπέρασμα, το οποίο διατρέχει το σύνολο των θεματικών που προέκυψαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων. Συγκεκριμένα, ο ρόλος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης δεν μπορεί να γίνει αντιληπτός ως ένας μονοδιάστατος ή αυστηρά προκαθορισμένος επαγγελματικός ρόλος. Αντίθετα, πρόκειται για έναν πολυδιάστατο και

ιδιαίτερα απαιτητικό ρόλο, ο οποίος διαμορφώνεται δυναμικά μέσα από την αλληλεπίδραση επιστημονικών, θεσμικών, δεοντολογικών και ανθρώπινων παραγόντων. Οι συμμετέχουσες δεν περιέγραψαν την επαγγελματική τους δραστηριότητα αποκλειστικά ως παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Αντίθετα, από τις αφηγήσεις τους προέκυψε ότι καλούνται καθημερινά να ανταποκριθούν στις πολύπλοκες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσονται στο οικογενειακό πλαίσιο, να αξιολογήσουν τον κίνδυνο επανάληψης της βίας, να διατηρήσουν επαγγελματικά όρια, να συνεργαστούν με διαφορετικές υπηρεσίες και επαγγελματικές ειδικότητες, να υποστηρίξουν πρόσωπα με διαφορετικές ανάγκες και, παράλληλα, να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός συγκεκριμένου θεσμικού και νομικού πλαισίου. Ο επαγγελματικός τους ρόλος φαίνεται, επομένως, να εκτείνεται πέρα από τα στενά όρια μιας θεραπευτικής ή συμβουλευτικής παρέμβασης, αποκτώντας χαρακτηριστικά συντονισμού, διαμεσολάβησης, αξιολόγησης, συνεργασίας και λήψης επιστημονικών αποφάσεων.

Η διαπίστωση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς δείχνει ότι οι δυσκολίες που περιγράφηκαν από τις συμμετέχουσες δεν αποτελούν μεμονωμένα ή αποσπασματικά προβλήματα, αλλά διαφορετικές εκφάνσεις της ίδιας επαγγελματικής πραγματικότητας. Η συναισθηματική επιβάρυνση, τα ηθικά διλήμματα, οι οργανωτικές δυσκολίες, η ανάγκη για εποπτεία και η σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας δεν εμφανίζονται ως ανεξάρτητα ευρήματα, αλλά ως αλληλένδετες διαστάσεις ενός ιδιαίτερα σύνθετου επαγγελματικού ρόλου. Με άλλα λόγια, όσο περισσότερο διευρύνονται οι ευθύνες που αναλαμβάνουν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας στο πλαίσιο της ποινικής διαμεσολάβησης, τόσο αυξάνονται και οι απαιτήσεις που συνοδεύουν την άσκηση των καθηκόντων τους.

Παράλληλα, τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν ότι η αποτελεσματικότητα της ποινικής διαμεσολάβησης δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη του σχετικού νομοθετικού πλαισίου ή από την τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών. Εντούτοις, φαίνεται να επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την επιστημονική επάρκεια, την εμπειρία, την κρίση και την ικανότητα των επαγγελματιών να προσαρμόζουν την παρέμβασή τους στις ιδιαιτερότητες κάθε περίπτωσης. Η διαχείριση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας δεν αποτελεί μια μηχανιστική εφαρμογή προκαθορισμένων πρακτικών, αλλά μια διαδικασία που απαιτεί συνεχή αξιολόγηση.

Επιπλέον, η μελέτη ανέδειξε ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας λειτουργούν συχνά ως ο συνδετικός κρίκος μεταξύ διαφορετικών υπηρεσιών, θεσμών και εμπλεκόμενων προσώπων. Η θέση αυτή συνεπάγεται αυξημένες ευθύνες, καθώς απαιτεί την ισορροπία ανάμεσα στις ανάγκες των εμπλεκόμενων, στις επιταγές της νομοθεσίας και στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας. Η πολυπλοκότητα αυτή καθιστά αναγκαία όχι μόνο την επαρκή επιστημονική κατάρτιση των επαγγελματιών, αλλά και τη συνεχή υποστήριξή τους μέσω εποπτείας, επιμόρφωσης και διεπιστημονικής συνεργασίας.

Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα έρευνα συμβάλλει στη μετατόπιση του επιστημονικού ενδιαφέροντος από την αποκλειστική εξέταση του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης προς την κατανόηση των ανθρώπων που καλούνται

να τον εφαρμόσουν στην καθημερινή πράξη. Η ανάδειξη των εμπειριών των επαγγελματιών ψυχικής υγείας καθιστά εμφανές ότι η ποιότητα της παρέμβασης δεν διαμορφώνεται μόνο από τις προβλέψεις του θεσμικού πλαισίου, αλλά και από την ικανότητα των ίδιων των επαγγελματιών να ανταποκριθούν στις σύνθετες απαιτήσεις του ρόλου τους. Κατά συνέπεια, η ενίσχυση του επαγγελματικού τους έργου δεν αφορά μόνο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους, αλλά συνδέεται άμεσα με τη συνολική ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της ποινικής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Κλείνοντας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αξία της ποινικής διαμεσολάβησης βρίσκεται στους ανθρώπους που καλούνται να την εφαρμόσουν. Η κατανόηση των εμπειριών τους αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση των παρεμβάσεων που αφορούν την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D., & Greeson, M. R. (2008). Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*, 14(5), 563–588. <https://doi.org/10.1177/1077801208315529>

American Psychological Association. (n.d.). *Domestic violence*. APA Dictionary of Psychology. <https://dictionary.apa.org/domestic-violence>

Artinopoulou, V. (2020). *Challenging restorative justice in intimate partner violence: A comparative research perspective in Europe*.

<https://pandemos.panteion.gr/items/6c3691a9-d594-4c95-ac3d-f46d9d42b457>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Brinkmann, S., & Kvale, S. (2019). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (3rd ed.). Sage Publications. ISBN 9781452275727.

Centers for Disease Control and Prevention. (2024). *About intimate partner violence*. <https://www.cdc.gov/intimate-partner-violence/about/>

Council of Europe. (2011). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. <https://rm.coe.int/168008482e>

Drost, L., Haller, B., Hofinger, V., Van der Kooij, T., Lünemann, K., & Wolthuis, A. (2015). *Restorative justice in cases of domestic violence: Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs*. Verwey-Jonker Institute. https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/7388_restorative_justice_in_cases_of_domestic_violence.pdf

European Institute for Gender Equality. (n.d.). *What is gender-based violence?* <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

European Institute for Gender Equality. (2023). *Understanding economic violence against women: The need for harmonised definitions and data in the EU*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2839/05197>

European Institute for Gender Equality. (2022). *Gender Equality Index 2022: The COVID-19 pandemic and care*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2839/95475>

European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: An EU-wide survey*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2811/62230>

Eckhardt, C. I., Murphy, C. M., Black, D., & Suhr, L. (2006). *Intervention programs for perpetrators of intimate partner violence: Conclusions from a clinical research perspective*. Public Health Reports, 121(4), 369–381.

<https://doi.org/10.1177/003335490612100405>

Frazer, E., & Hutchings, K. (2020). *The feminist politics of naming violence*. *Feminist Theory*, 21(2), 199–216. <https://doi.org/10.1177/1464700119859759>

Garcia-Moreno, C., Jansen, H. A. F. M., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. (2005). *WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*. World Health Organization. ISBN 92-4-159358-X

Heise, L. L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*, 262–290. <https://doi.org/10.1177/1077801298004003002>

Herman, J. L. (2005). *Justice from the victim's perspective*. *Violence Against Women*, 11(5), 571–602. <https://doi.org/10.1177/1077801205274450>

Jonas, J., Zebel, S., Claessen, J., & Nelen, H. (2022). The psychological impact of participation in victim-offender mediation on offenders: Evidence for increased compunction and victim empathy. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 812629. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.812629>

Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). *Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria*. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>

Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533–544. . <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>

Pavlacic, J. M., Kellum, K. K., & Schulenberg, S. E. (2022). *Advocating for the use of restorative justice practices: Examining the overlap between restorative justice and behavior analysis*. *Behavior Analysis in Practice*, 15(4), 1237–1246. <https://doi.org/10.1007/s40617-021-00632-1>

Ptacek, J., & Frederick, L. (2008, January). *Restorative justice and intimate partner violence*. VAWnet: National Online Resource Center on Violence Against Women. https://vawnet.org/sites/default/files/materials/files/2016-09/AR_RestorativeJusticeIPV.pdf

Umbreit, M. S., Coates, R. B., & Vos, B. (2001). *The impact of victim-offender mediation: Two decades of research*. *Federal Probation*, 65(3), 29–35. chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.uscourts.gov/sites/default/files/65_3_6_0.pdf

United Nations. (1979). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

United Nations. (1993). *Declaration on the Elimination of Violence against Women*.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

UN Women. (2020). The shadow pandemic: *Violence against women during COVID-19*. UN Women.

<https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

United Nations. (n.d.). *What is domestic abuse?*

<https://www.un.org/en/coronavirus/what-is-domestic-abuse>

Ververopoulou, E. (2022). *Restorative justice as an alternative form of justice* [Master's thesis, Democritus University of Thrace].

World Health Organization. (2005). *WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women*. WHO Press.

World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women*.

<https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/7f4af28a-c1a9-411b-bf85-2c75c74e1069/content>

World Health Organization. (2013). *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*.

World Health Organization. (2021). *Violence against women prevalence estimates, 2018*. World Health Organization.

<https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>

Zehr, H., & Gohar, A. (2003). *The little book of restorative justice*. Good Books. ISBN-10: 1561483761

Ελληνόγλωσσες

<https://www.eap.gr/wp-content/uploads/2025/11/ΕΑΠ-Κώδικας-Δεοντολογίας-και-Καλής-Πρακτικής.pdf>

Νόμος 3500/2006. (2006). *Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ Α΄ 232/24.10.2006).

Νόμος 4531/2018. (2018). *Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας*. ΦΕΚ Α΄ 62/05.04.2018.

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/354118/nomos-4531-2018>

Παράρτημα Ι: Έντυπο Συγκατάθεσης

Έντυπο συγκατάθεσης για την συμμετοχή στην έρευνα

Ονομάζομαι Δήμητρα Μανιαδή και βρίσκομαι στο τελευταίο εξάμηνο σπουδών του μεταπτυχιακού προγράμματος «Σπουδές φύλου: Μεθοδολογίες, Θεωρίες, Πολιτικές» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Θα ήθελα να σας προσκαλέσω να συμμετέχετε στην έρευνα για την διπλωματική μου εργασία που αφορά τις προκλήσεις και βιωματικές εμπειρίες επαγγελματιών ψυχικής υγείας από την ποινική διαμεσολάβηση σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Πιο συγκεκριμένα, θα με ενδιέφερε να κατανοήσω καλύτερα τις αντιλήψεις και τις απόψεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας σχετικά με τον ρόλο τους στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, καθώς και τις συναισθηματικές και επαγγελματικές επιδράσεις που προκύπτουν από την ενασχόλησή τους με περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι απολύτως εθελοντική και μπορείτε να αποχωρήσετε οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς να απαιτείται αιτιολόγηση και χωρίς καμία συνέπεια. Η συνέντευξη θα διαρκέσει περίπου 30–50 λεπτά και, με τη συγκατάθεσή σας, θα ηχογραφηθεί αποκλειστικά για τις ανάγκες της απομαγνητοφώνησης και της επιστημονικής ανάλυσης των δεδομένων. Θα είμαι η μοναδική που θα έχει πρόσβαση στο ηχητικό υλικό, το οποίο θα καταστραφεί μόλις ολοκληρωθεί η έρευνα. Όλες οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν θα παραμείνουν απολύτως εμπιστευτικές. Τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, θα αναλυθούν ανώνυμα και δεν θα δημοσιοποιηθούν στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση της ταυτότητάς σας ή του χώρου εργασίας σας.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συμμετοχή σας.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντα/ουσας:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:/...../.....

Παράρτημα II: Οδηγός συνέντευξης

Οδηγός της συνέντευξης

Βασικοί άξονες

Γνωριμία-Δημογραφικά στοιχεία

1. Επαγγελματικός ρόλος και εμπειρία στην ποινική διαμεσολάβηση. Ερωτήσεις όπως: «Μπορείτε να μου περιγράψετε τον επαγγελματικό σας ρόλο;», «Ποια είναι η εμπειρία σας από την ποινική διαμεσολάβηση;», «Ποιος είναι ο ρόλος σας σε αυτές τις διαδικασίες;»
2. Προκλήσεις και συναισθηματικές επιδράσεις. Ερωτήσεις σχετικά με τις προσωπικές και επαγγελματικές επιπτώσεις της ενασχόλησης με υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπως: «Πώς σας επηρεάζει προσωπικά η εμπλοκή σε τέτοιες υποθέσεις;», «Υπάρχουν στιγμές που σας δυσκολεύουν ιδιαίτερα;», «Πώς διαχειρίζεστε αυτά τα συναισθήματα;», «Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζετε;».
3. Δεοντολογικά ζητήματα και επαγγελματικές προκλήσεις. Ερωτήσεις που αφορούν τα ηθικά διλήμματα, τις συγκρούσεις ρόλων και τη διασφάλιση της προστασίας των θυμάτων, όπως: «Έχετε βρεθεί σε ηθικά διλήμματα;», «Πώς ισορροπείτε ανάμεσα στη φροντίδα και τη νομική διαδικασία;», «Πώς διασφαλίζεται η προστασία των θυμάτων;».

Ανατροφοδότηση. «Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό και δεν συζητήσαμε;»

Υπεύθυνη δήλωση συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/ δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.